

**INFOPAKETTI SALON SEUDUN
AMMATTIOPISTOSTA VALMISTUVILLE
NUORILLE**

Sanna Haakanen

Opinnäytetyö, kevät 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä,
Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Haakanen, Sanna. Infopaketti Salon seudun ammattiopistosta valmistuville nuorille. Järvenpää, kevät 2011, 57 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyö on toteutettu produktiona Salon seudun ammattiopistosta ammattiin valmistuville nuorille. Opinnäytetyö on Infopaketti, johon sisältyy PowerPoint-esitys ja infolehti. PowerPoint-esitys on tarkoitettu oppilaitoksen ryhmäohjaajille opetuksen tukimateriaaliksi, heidän ohjatessa valmistuvia nuoria opiskelujen jälkeiseen elämään. Infolehti on tarkoitettu opiskelijoille muistin tueksi ja se jaetaan opintonsa päättävälle opiskelijoille aihetta käsittelevällä oppitunnilla valmistumista edeltävällä keväällä.

Opinnäytetyön tarkoitus on lisätä ammattiin valmistuvien nuorten tietoisuutta Suomen palvelujärjestelmästä ja siihen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista heidän valmistuessa työelämään. Infopaketin tarpeellisuus, nuorten tietoisuuden lisäämisestä, kävi ilmi Salon sosiaalikeskuksessa asioivien työttömien, juuri ammattiin valmistuneiden, nuorten asiakkaiden kanssa työskenneltäessä. Tämän vuoksi opinnäytetyön aihe on hyvinkin työelämälähtöinen ja on siten perusteltu.

Kirjallisesta raportista ilmenee Infopaketin valmistumisprosessin kuvaus, sen toimintaympäristö ja yhteistyötekijät. Raportista ilmenee myös Salon seudun ammattiopiston arvio Infopaketin käytettävyydestä, valmistuvien opiskelijoiden arvio Infopaketista sekä työ- ja elinkeinotoimiston ja Salon sosiaalikeskuksen työntekijöiden arvio työn hyödyllisyydestä.

Työn teoreettisena viitekehyksenä on nuorten syrjäytymisen ehkäisy, joka määritellään ja selvennetään nuorten syrjäytymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Opinnäytetyön kirjallisesta osuudesta käy ilmi mitä Varsinais-Suomessa on tehty tai ollaan parhaillaan tekemässä nuorten syrjäytymisen ehkäisyn saralla. Esimerkkeinä esitellään alueella käynnissä olevia projekteja. Lisäksi esitellään mitä vaihtoehtoja Salossa on tarjottavana nuorille työttömyyden sijaan.

Asiasanat: syrjäytyminen, ammattiin valmistuminen, palvelujärjestelmä, ohjaus, työvoimapolitiittiset toimenpiteet

ABSTRACT

Haakanen, Sanna

Information guide for graduating students.

57 p., 2 appendices. Language:Finnish. Järvenpää, Spring 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.
Degree: Bachelor of Social Services.

Aim of the study was to gain information concerning benefits such as unemployment benefits, housing allowances and living allowance for graduating students. Another aim was to give tools for teachers who work in a vocational school in Salo. The theses includes production and written raport.

Information and data were collected from unemployment office and social office in Salo. An information guide was written in cooperation with the local vocational school called Salon seudun ammattiopisto. Other cooperation partners were the social office and the unemployment office in Salo.

The results of the project were an information guide and a PowerPoint show. The information guide will be given to all students who graduate. The PowerPoint show was produced for teacher use.

This production indicates that this kind of data is needed, because there is no previous information for students. The conclusion of the study is that the students don't have knowledge of the social service system in Finland.

Keywords: social service, students, unemployment, information, graduate

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	8
3 INFOPAKETIN VALMISTUKSEEN LIITTYVÄ TOIMINTAYMPÄRISTÖ	9
3.1 Tilastotietoa Salon kaupungista.....	9
3.2 Infopaketin valmistuksessa mukana olleet yhteistyötahot	10
4 SYRJÄYTYMINEN KÄSITTEENÄ JA NUORTEN SYRJÄYTYMISEN RIS- KITEKIJÖITÄ	13
4.1 Syrjäytymisen neljä ryhmää.....	15
4.2 Syrjäytymisen näkökulmat.....	15
4.3 Nuorten koulutuksellinen syrjäytyminen	15
4.4 Aiemmin toteutuneita ja käynnissä olevia hankkeita nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi Varsinais-Suomessa.	16
5 SUOMEN PALVELUJÄRJESTELMÄ TYÖTTÖMYYDEN JA TOIMEENTULON OSALTA.....	21
5.1 Työttömyyden vaihtoehdot Salossa.....	23
5.2 Nuorten pajatoiminta	24
5.3 Työharjoittelu ja työelämävalmennus	25
5.4 Työ- ja koulutuskokeilu	25
5.5 Työvoimapolitiittinen koulutus	26
5.6 Kuntouttava työtoiminta	26
5.7 Palkkatuetty työ.....	27
6 INFOPAKETIN VALMISTUMISPROSESSI JA SEN ETENEMINEN.....	29
7 INFOPAKETIN JA SEN VALMISTUMISPROSESSIN ARVIOINTI.....	35
7.1 Opiskelijoiden arviointi ja palaute	36
7.2 Ryhmänohjaajien palaute Infopaketista.....	41
7.3 Ulkoinen arviointi	42
7.4 Johtopäätökset ja pohdintaa kerätyistä palautteista	43
7.5 Arvioni opinnäytetyön valmistumisprosessista, lopputuloksesta ja omasta ammattillisesta kehitymisestä	44
8 POHDINTAA	47
LÄHTEET	52
LIITTEET	56

LIITE 1: Arviointikysymykset opiskelijoille

LIITE 2: Arviointikysymykset ryhmänohjaajille

1 JOHDANTO

Tämä on opinnäytetyöni kirjallinen raportti, jossa kerron sen valmistumiseen liittyvistä vaiheista. Opinnäytetyöni on produktio, jonka olen tehnyt Salon seudun ammattiopiston käyttöön. Se on Infopaketti. Infopaketti koostuu kahdesta osiosta: opetusmateriaaliksi Salon seudun ammattiopiston ryhmänohjaajien käyttöön tarkoitettu PowerPoint-esitys ja opiskelijoille jaettava infolehti.

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä on nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. Raportissa selvitän syrjäytymisen käsitteet ja syrjäytymiseen johtavia tekijöitä. Esittelen myös mitä muuta Varsinais-Suomessa tehdään syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja kerron Suomen palvelujärjestelmästä työttömyysturvan osalta. Infopaketin lopullisia hyödyn saajia ovat ammattiin valmistuvat opiskelijat, ja välillisiä hyödynsaajia ovat oppilaitos, työ- ja elinkeinotoimisto sekä Salon sosiaalikeskus. Raportissa esittelen opinnäytetyöni tarkoituksen, sisällön ja valmistumisprosessin. Lisäksi kerron Salon seudun ammattiopiston opiskelijoiden ja kahden ryhmänohjaajan arviot Infopaketista sekä oman arvioni työn etenemisestä. Raportista selviää myös mitä vaihtoehtoja nuorilla on Salossa työttömyyden sijaan tarjolla.

Kiinnostuin aiheesta työssäni, jossa huomasin nuorten puutteelliset tiedot sosiaaliturvaan liittyvistä asioista. Työskentelin Salon sosiaalikeskuksessa toimeentulotukea hakevien nuorten kanssa kesällä 2009. Tapasin työssäni jo toukokuussa ammattiin valmistuneita nuoria, jotka eivät olleet vielä heinäkuussakaan käyneet työ- ja elinkeinotoimistossa ilmoittautumassa työttömiksi työnhakijoiksi. Kysyessäni heiltä syytä tähän, he kertoivat, että eivät tienneet olevansa oikeutettuja työttömyyskorvaukseen. Hämmästyin tiedosta, joten kyselin asiasta muutamalta nuorelta sukulaiseltani, jotka olivat valmistuneet samasta koulusta. Kysyin miten heitä oli koulussa evästetty työelämään siirtymisessä, oliko heille puhuttu koulussa, mitä tulisi tehdä valmistumisen jälkeen ja kerrottiinko heille työttömyyskorvauksesta, ansiosidonnaisesta työttömyyskorvauksesta ja toimeentulotuesta. Vastaukset olivat kieltäviä. Tiedustelin myös Salon seudun ammattiopiston opinto-ohjaaja Riikka Riihimäeltä, miten he opastavat valmistu-

neita opintojen jälkeiseen elämään. Riihimäki kertoi opastuksen olevan valmistuvien opiskelijoiden ryhmäohjaajien vastuulla, mutta koululla ei ole käytössään materiaalia opetukseen. Ryhmäohjaajat opastavat nuoria työelämään valmistuvia parhaaksi katsomallaan tavalla. Riihimäen kertoman mukaan opiskelijat saavat tietoa työttömyyskorvauksesta äidinkielen ja yhteiskuntaopin tunneilla toisen opiskeluvuoden aikana, mutta eivät opintojen loppupuolella, jolloin asia olisi ajankohtaisempi.

Kysyin myös Salon työ- ja elinkeinotoimiston nuorten työvoimaneuvojilta, mikä oli heidän osuutensa valmistuvien ohjauksessa. He kertoivat lähettävänsä keväisin oppilaitosten opinto-ohjaajille tiedotteen, jossa kerrotaan valmistuville työ- ja elinkeinotoimiston palveluista. Tiedotteessa on työ- ja elinkeinotoimiston yhteystiedot ja ohjeita työhakuun sekä muiden työnvälitysyriyten yhteystietoja. Tiedotteen tarkoitus on jakaa nuorille tietoa työnhakuun liittyvistä asioista ja opastaa nuoria työnhakuun. Työvoimaneuvojat eivät kuitenkaan ole suorassa kontaktissa oppilaisiin, esimerkiksi tiedotustilaisuuksia ei järjestetä. Poikkeuksena ovat valmistuvat datanomiopiskelijat, joille järjestetään infotilaisuus. Työ- ja elinkeinotoimiston lähettämän tiedotteen vaikuttavuutta ei ole tutkittu.

Työssäni Salon sosiaalikeskuksessa tapaan nuoria ja opastan heitä löytämään Suomen palvelujärjestelmästä heille parhaiten sopivat ja kuuluvat palvelut. Opinnäytetyön tekemisen tarkoitus on kehittää minua ammatillisesti, koska tietoni syrjäytymisen eri muodoista ja siihen johtavista syistä lisääntyvät. Uskon tuntevani ja osaavani tunnistaa syrjäytymiseen johtavia syitä entistä paremmin opinnäytetyöni valmistuttua. Syiden tunnistaminen ja niistä kertominen nuorelle on tärkeää, jotta voin olla hänen tukenaan ja auttamassa nuoren tehdessä tulevaisuuteensa liittyviä valintoja.

Kaikki edellä mainitut seikat sekä opinto-ohjaaja Riikka Riihimäen myönteinen palaute ja asenne opinnäytetyöni aiheita kohtaan vakuuttivat minut opinnäytetyön tarpeellisuudesta, joten päätös Infopaketin tekemisestä valmistuville opiskelijoille oli helppo tehdä.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa Infopaketti Salon seudun ammattiopistosta valmistuville opiskelijoille. Infopaketin tavoitteena on tiedottaa ammattiin valmistuvia opiskelijoita heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä mahdollisuuksistaan ammattiin valmistumisen jälkeen. Lisäämällä ammattiin valmistuvien nuorten tietoja työelämään liittyvistä asioista, jatkokoulutuksesta, työttömyyskorvauksesta ja toimeentulotuesta sekä Suomen sosiaaliturvasta ja palvelujärjestelmästä voidaan vaikuttaa heidän tulevaisuuteensa ja näin ennaltaehkäistä heidän syrjäytymistään.

Infopaketin toisena tavoitteena on vaikuttaa nuorten elämänhallintaan lisäämällä heidän tietoisuuttaan omaan talouteen liittyvistä asioista. Kun toimeentulo on turvattu, nuori voi paremmin keskittyä huolehtimaan työllistymiseen ja koulutukseen liittyvistä asioista.

Edellä mainitun lisäksi Infopaketti voi herättää Salon seudun ammattiopiston opettajia ja ryhmänohjaajia havahtumaan, miten tärkeitä on kertoa ja jakaa nuorille tietoa valmistumisen jälkeen eteen tulevista asioista. Ei ole itsestään selvää, että nuoret olisivat tietoisia heille kuuluvista sosiaaliturvaan liittyvistä eduista, vaan heille on niistä kerrottava. Infopaketin yhtenä tavoitteena on näin ollen myös opettajien ja ryhmänohjaajien havahduttaminen Infopaketissa esiin nostettuihin seikkojen tärkeyteen.

3 INFOPAKETIN VALMISTUKSEEN LIITTYVÄ TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tässä luvussa esittelen Infopaketin valmistumisessa mukana olleet tahot. Oma roolini Infopaketin luomisessa oli toimia eräänlaisena koordinaattorina ja yhdyshenkilönä. Keräsin tiedot mukana olleilta yhteistyökumppaneilta, joilta saatu- jen tietojen pohjalta tein Infopaketin lopulliseen muotoon. Ensiksi kerron kuitenkin tietoja Salon kaupungista, jossa kaikki Infopaketin valmistumisessa olevat yhteistyötahot toimivat. Käyn läpi erittäin lyhyesti Salon kaupungin väestöraken- teen ja työttömyysluvut, jonka jälkeen kerron tarkemmin, minkälaista yhteistyötä olen eri toimijoiden kanssa tehnyt.

3.1 Tilastotietoa Salon kaupungista

Salon kaupunki sijaitsee Lounais-Suomessa Turun ja Helsingin välillä, Turkuun matkaa on 52 ja Helsinkiin 114 kilometriä. Salo on yhdistynyt vuoden 2009 alussa yhdeksän naapurikunnan kanssa uudeksi 55 000 asukkaan kaupungiksi. Väestön lukumäärä on ollut viime vuodet kasvussa. Salon väestöstä 64 % on iältään 15-64-vuotiaita; alle 14-vuotiaita on 17 % ja yli 64-vuotiaita on 19 %. Työpaikkoja on eniten teollisuudessa ja palvelualalla. Suurin työnantaja on No- kia, jonka jälkeen tulevat Salon kaupunki ja Salon seudun sairaala. (Salon kau- punki i.a).

Salon kaupunki on tunnettu elektroniikkatuotannostaan josta suurimpana vastaa Nokia Oyj:n matkapuhelintehtas. Sosiaalityöntekijä Helvi Forsströmin (haastat- telu 4.5.2010) mukaan Nokia on työllistänyt monia nuoria sekä nuoria perheelli- siä työntekijöitä ja houkutelut heitä muualta Suomesta muuttamaan Saloon töi- hin ja asumaan. Viimeisen parin lamavuoden aikana Nokia ei ole kyennyt luo- maan uusia työpaikkoja ja työntekijöitä on irtisanottu ja lomautettu, eikä myös- kään kesätyötä ole ollut tarjolla entisten vuosien tapaan. Nokialla on työskennel- lyt paljon välivuotta pitäviä nuoria, jotka ovat esimerkiksi kirjoitusten jälkeen päässeet sinne töihin. Nuorten päästyä helposti työelämään heidän jatko- opiskelunsakin ovat jääneet ja vasta töiden loputtua ja lomautusten myötä he

ovat lähteneet uudelleen opiskelemaan. Tämän kaltainen elämäntapa on käynyt ilmi sosiaalikeskuksen nuorilla asiakkailla. (Forsström, Helvi, henkilökohtainen tiedonanto 4.5.2010).

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan alle 25-vuotiaiden nuorten työttömyys on lisääntynyt koko maassa vuodesta 2008 vuoteen 2009 yhteensä 36 %:lla. Varsinais-Suomen luku samana ajanjaksona on 45 % ja Salossa nuorisotyöttömyys on lisääntynyt vuodessa 52 %. Salon kaupungissa oli siten vuonna 2009 kaikkiaan 386 nuorta työttömänä, kun vuotta aikaisemmin työttömänä oli 185 nuorta. Syynä tähän voidaan pitää talouden taantumien alkamista vuoden 2009 alusta. Salossa Nokia on työllistänyt paljon nuoria lähinnä työvoimanvuokrausyritysten kautta. Nokia palkkasi lisää työvoimaa vielä syksyllä 2008, mutta työvoiman tarve väheni heti vuoden 2009 alusta, jolloin vuokratyövoimaa ei enää tarvittu ja vakituisen henkilöstönkin lomautukset alkoivat keväällä 2009. Salossa nuorten osuus kaikista työttömistä oli 14 % vuonna 2009, josta kasvua edellisvuoteen verrattuna oli 3 %. Koko maan luvut vuonna 2009 olivat 12.3 % ja kasvua edelliseen vuoteen 1.7 %. Salon työttömyysluvut ovat hieman koko maan lukuja korkeamman. (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a.).

Toisen asteen kouluja Salossa on neljä, joista kolme on lukiota ja yksi ammattiin valmistava oppilaitos eli Salon seudun ammattiopisto. Näiden lisäksi Turun yliopistolla ja ammattikorkeakouluilla on yksiköt Salossa. Salon seudun ammattiopisto on alueen suurin oppilaitos ja siellä opiskelee noin 1700 opiskelijaa. Koulutusohjelmia koulussa on 35. Tutkintoja voi suorittaa käsi- ja taideteollisuuden-, kauneushoidon-, liiketalouden, kaupan, majoituksen-, ravitsemisen-, tekniikan, liikenteen ja tietojenkäsittelyn aloilla sekä sosiaali- ja terveystieteillä. (Salon seudun koulutuskuntayhtymä i.a.).

3.2 Infopakettin valmistuksessa mukana olleet yhteistyötahot

Olen valmistanut Infopakettin yhdessä Salon seudun ammattiopiston, työ- ja elinkeinotoimiston ja Salon sosiaalikeskuksen kanssa. Yhteistyökumppanit vali-

koituivat Infopakettiin tulevien tietojen perusteella sekä nuorten kanssa työtä tekevistä organisaatioista.

Olen töissä Salon sosiaalikeskuksessa, joiden työntekijöille yhteistyö edellä mainittujen organisaatioiden kanssa on osa jokapäiväistä työtä. Teemme työ- ja elinkeinotoimiston ja asiakkaan kanssa yhdessä asiakkaille aktivointisuunnitelmia ja mietimme hänen elämäntilanteeseensa parhaiten sopivia vaihtoehtoja, ottaen huomioon asiakkaan resurssit, voimavarat ja kiinnostuksen kohteet. Salon seudun ammattiopiston kanssa tehtävä yhteistyö on lähinnä opiskeluun liittyvien asioiden puimista, opintosuunnitelmien tekemistä ja vaihtoehtoisten opiskelumenetelmien etsimistä.

Infopaketti on tehty Salon seudun ammattiopistolle, joten se on hankkeen tärkein yhteistyötaho. Infopaketin valmistumisen kannalta tärkeät henkilöt ammattiopistossa olivat projektikoordinaattori Mervi Leino ja opinto-ohjaaja Riikka Riihimäki. Työ- ja elinkeinotoimiston yhteyshenkilöiksi valikoituivat nuorten työvoimaneuvojat Minna Tapio ja Pekka Stenfors. Salon sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijä Helvi Forsström ja sosiaaliohjaaja Sari Vuori olivat apunani miettiesäni sosiaalitoimen osuutta Infopaketin sisältöön. Yhteistyö edellä mainittujen tahojen kanssa alkoi minun yhteydenotostani jo ennen kuin olin tehnyt päätöksen Infopaketin valmistamisesta opinnäytetyönäni. Halusin tietää heidän mielipiteensä ja näkemyksensä sekä kuulla heidän ajatuksiaan opinnäytetyön aiheesta. Saatuaani varmuuden Infopaketin tarpeellisuudesta, kävin mielessäni läpi ne toimijat, jotka ovat nuorten kanssa tekemisissä Salon seudulla ja sen pohjalta lähdin kehittämään yhteistyötä heidän kanssaan.

Salon kaupungin sosiaalikeskuksen aikuissosiaalityöyksikön sosiaalityöntekijä Helvi Forsström ja sosiaaliohjaaja Sari Vuori olivat sosiaalitoimen edustajia Infopaketin valmistustyössä. Yksikössä työskentelee kolme sosiaalityöntekijää ja kaksi sosiaaliohjaaja sekä etuuskäsittelijä. Asiakkaat on jaettu asuinalueiden mukaan työntekijöiden kesken. Sosiaaliohjaajista toinen on palveluohjaajan nimikkeellä. Hänen työnkuvaansa kuuluu muun muassa nuorten asiakkaiden ohjaaminen ja opastaminen palvelujärjestelmän mukaisiin palveluihin. Salon kau-

pungin yhdistyttyä yhdeksän ympäristökunnan kanssa aikuissosiaalityön osastoon liittyi myös yhdistyneiden kuntien sosiaalitoimistot ja sivuvastaanotot.

Mietin yhdessä yhteistyötekijöiden, kuten koulukuraattorien, oppilaanohjaajien, työvoimaneuvojien ja sosiaalikeskuksen työntekijöiden kanssa PowerPoint-esityksen ja infolehden sisältöä, jotta siihen tulisi kaikkien yhteistyötekijöiden kannalta olennaiset tiedot. Haastattellessani heitä kerroin jokaiselle, mitkä tiedot olivat toisten yhteistyökumppaneiden näkökulmasta tärkeitä asioita Infopaketin hyödyllisyyden kannalta.

Työvoimaneuvoja Minna Tapiolta sain työ- ja elinkeinotoimiston tekemän monisteen, jossa oli työhaun kannalta tärkeää tietoa, esimerkiksi ohjeet siitä miten ja missä ilmoittaudutaan työttömäksi työnhakijaksi sekä opastusta työnhakuun. Sosiaalikeskuksen sosiaaliohjaaja Sari Vuori ja sosiaalityöntekijä Helvi Forsström olivat apunani, kun mietimme sosiaalitoimen kannalta tärkeitä tietoja Infopakettiin.

Opiskelijat olivat tärkeä yhteistyökumppani ja he olivat mukana heti työskentelyni alussa, kun tein alustavaa kartoitusta Infopaketin tarpeellisuudesta. Työn edetessä testasin ammattiopiston kolmannen luokan oppilailla infolehden ja PowerPoint-esityksen sisältöä ja pyysin opiskelijoilta kommentteja ja korjausehdotuksia, joiden arvioista kirjoitan tuonnempana.

4 SYRJÄYTYMINEN KÄSITTEENÄ JA NUORTEN SYRJÄYTYMISEN RISKITEKIJÖITÄ

Opinnäytetyön teoreettisena lähtökohtana ja pääkäsitteenä on nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Nuoret ovat syrjäytymisvaarassa, mikäli he eivät valmistuttuaan työllisty, eivätkä tiedä oikeuksistaan työttömyyskorvaukseen sekä mahdolliseen toimeentulotukeen. Tämä voi aiheuttaa sen, että nuoren asuminen vaarantuu, jos hänellä ei ole rahaa vuokraan. Asunnottomuus on työttömyyden ohella yksi syrjäytymisen riskitekijöistä. Asunnottomuus vaikeuttaa työssä käymistä ja työttömyys asumista, joten näiden asioiden ehkäiseminen estää nuorten syrjäytymistä. Edellä on vain yksi esimerkki nuoria kohtaavista ongelmista ja voi olla alkusysäys syrjäytymiseen.

Syrjäytyminen käsitteenä otettiin käyttöön Suomessa 70-luvulla, jolloin syrjäytymisellä kuvailtiin lähinnä työttömyyttä, työkyvyttömyyttä ja ennen aikaista eläkkeelle siirtymistä. Myöhemmin syrjäytymisellä on tarkoitettu yleisesti huono-osaisuuden kasaantumista. Syrjäytymistä on monenlaista, kuten esimerkiksi taloudellista, sukupuolista, sosiaalista, seksuaalista, rodullista tai uskonnollista syrjäytymistä. Nykyisin kyseessä on useimmiten taloudellisesta ja sosiaalisista syistä johtuvaa syrjäytymistä. Useissa eurooppalaisissa keskusteluissa syrjäytyneellä tarkoitetaan ihmistä, joka on köyhä, eristynyt ja kyvytön käyttämään laillisia etuisuuksiaan ja oikeuksiaan. (Taskinen 2001, 4.)

Ylänen (1996, 7) kertoo tutkimuksessaan Petri Virtasen määrittäneen syrjäytymisen siten, ettei se ole vain työpaikan puuttumista, vaan se on koulutuksen puutetta, vapaa-ajan viettotavan puutetta ja puuttuvia sosiaalisia verkostoja. Ylänen kokoaa Virtasen ajatuksen siten, että syrjäytymisilmiö on taloudellista, koulutuksellista, sosiaalista ja terveydellistä huono-osaisuutta sekä vallankäytöstä, osallistumisesta ja työ- ja asuntomarkkinoilta syrjäytymistä. (Ylänen 1996, 7.)

Siljanderin mielestä syrjäytyminen on suhdekäsite, joka aina tarkoittaa syrjäytymistä jostakin ja siihen voidaan liittää kysymys, mistä syrjäydytään. Hänen

mielestään syrjäytyminen ei ole tila vaan suhde johonkin. Syrjäytyminen saattaa olla syrjintää tai omaehtoista syrjäytymistä ja se voi lähteä liikkeelle omasta aloitteesta. (Siljander 1996, 8-9.)

Nuoruusvuosina ihmisen sosiaalinen ympäristö muuttuu nopeasti. Ihmisen ikään liittyviä muutoksia tapahtuu aina vauvaiästä vanhuuteen asti. Jokaiseen ikäkauteen liittyy erilaisia muutoksia, joita on kuvattu erilaisilla elämänkaariteorioilla. Robert Havighurst kutsuu teoriassaan näitä eri ikäkausina tapahtuvia muutoksia kehitystehtäviksi. Havighurstin mukaan ihmisen elämän voi jakaa useaan ikäkauteen lapsuudesta vanhuuteen asti. Jokaisella ikäkaudella on omat kehitystehtävänsä. Nuoruusiän kehitystehtäviin kuuluvat sukupuoli-identiteetin ja suhteiden luominen vastakkaiseen sukupuoleen, koulutuksen hankkiminen ja työ ja perhe-elämään valmistautuminen sekä ideologian omaksuminen. Elinkumppanin tai puolison valinta, perheen perustaminen ja työelämään siirtyminen ovat myöhäisnuoruuden kehitystehtäviä. (Nurmi 2006, 131.)

Havighurstin mielestä ihmiseen kohdistuvat haasteet, vaatimukset ja odotukset muuttuvat iän lisääntyessä. Kehitystehtävien onnistuneet ratkaisut luovat hyvää pohjaa tulevaisuuden haasteita ratkaistaessa. (Nurmi 2006, 131.) Kun on onnistuneesti selviytynyt edellisen ikäkauden haasteista, on tulevaisuutta helpompi rakentaa ja tehdä siihen liittyviä päätöksiä. Mikäli jokin kehitystehtävän ratkaisuun liittyy ongelmia tai niitä ei pysty ratkaisemaan, se saattaa olla riski syrjäytymiseen jollakin elämän alueella. Esimerkiksi ammattiin valmistuminen ja työelämään siirtyminen on yksi nuoruusiän kehitystehtävistä. Jos nuori epäonnistuu tässä siirtymisessä koulusta työelämään, hän saattaa olla vaarassa syrjäytyä. Jäljempänä puhun sosiaalisesta syrjäytymisestä, jonka yhtenä riskitekijänä pidetään työttömyyttä. Epäonnistuminen työllistymisessä saattaa johtaa sosiaaliseen syrjäytymiseen. Infopaketin tarkoituksena on tukea nuoria heidän ratkaistessaan nuoruusikään kuuluvia kehitystehtäviä, esimerkiksi lisäämällä nuorten tietämystä työelämään kuuluvista asioista ja neuvomalla heitä miten selvitä velvoitteistaan työttömyyden aikana.

4.1 Syrjäytymisen neljä ryhmää

Siljanderin mukaan syrjäytyminen voidaan jakaa neljään erilaiseen ryhmään, joihin kuuluvat ihmiset voidaan määritellä syrjäytyneiksi ja tarkastella syrjäytymistä näiden ryhmien näkökulmasta. Nämä näkökulmat ovat asiakaskeinen sosiaalihuollollinen näkökulma, järjestelmäkeskeinen sosiaalihuollon näkökulma, syrjäytyminen huono-osaisuutena ja sosiaalisten ongelmien kasaantumisenä sekä syrjäytyminen yhteiskunnallisena prosessina. (Siljander 1996, 7-8.)

4.2 Syrjäytymisen näkökulmat

Asiakaskeisessä näkökulmassa syrjäytyminen määritellään vaikeuksissa olevaan ihmisryhmään, kuten sosiaalitoimistojen pitkäaikaisasiakkaisiin. Järjestelmäkeskeisessä näkökulmassa viitataan sosiaalipoliittisen toimintajärjestelmän ongelmiin, joka tuottaa väliinputoajia. Kyse on siis yhteiskunnan kyvyttömyydestä luoda tarkoituksenmukaista, onnistunutta sosiaalipolitiikkaa, jossa ihmisen toimeentulo olisi turvattu. Huono-osaisten ja sosiaalisten ongelmien kasautuneiden ryhmään kuuluvilla ihmisillä on monia ongelmia, kuten köyhyyttä, työttömyyttä, koulutuksen puutetta, vähemmistöön kuulumista, vaikutusmahdollisuuksien puutetta tai epäonnistumisia koulussa, perheessä, työelämässä tai sosiaalisissa suhteissa. Ongelmien kasaantumien aiheuttaa marginalisoitumista, josta on vaikea päästä pois. Yhteiskunnallisena prosessina syrjäytyminen on tulosta yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten aiheuttamista kriiseistä. Näitä kriisejä ovat muun muassa rakennemuutokset, talouselämän kriisit, arvokriisit ja kulttuurikriisit. Kriisit ja muutokset yhteiskunnassa ovat prosesseja, jotka aiheuttavat syrjäytymistä. (Siljander 1996,7-8.)

4.3 Nuorten koulutuksellinen syrjäytyminen

Syrjäytyminen voi ulottua monille elämänalueille, ja se voi saada alkunsa jo koulutuksellisena syrjäytymisenä. Koulutuksellisesta syrjäytymisestä puhutaan silloin, kun oppilaalla ei ole riittävästi valmiuksia ja kapasiteettia pärjätä koulussa. Se saattaa aiheuttaa koulutukseen pääsemättömyyttä, mikä taas vaikeuttaa

työmarkkinoille pääsyä. Työmarkkinoilta syrjäytyminen aiheuttaa helposti sosiaalista syrjäytymistä. Sosiaalinen syrjäytyminen ilmenee sosiaalisten suhteiden puuttumisena ja yksinäisyytenä. (Lehtonen 2008, 14).

Syrjäytymisprosessin alussa ihmisen itsearvostus ja pätevyyden tunne ovat heikentyneet, vaikka ihminen selviytyisi opinnoistaan ja hänellä olisi sosiaalista kanssakäymistä yhtä paljon kuin muilla ikätovereillaan. Kodilla on suuri merkitys nuoren syrjäytymisessä. Jos nuoren vanhemmat ovat huono-osaisia ja syrjäytyneitä, jää perheen lapsikin vähitellen sosiaalisten instituutioiden ulkopuolelle. Ulkopuolelle jääminen taas usein johtaa osattomuuteen ja osallistumattomuuteen niin koulussa kuin työelämässäkin ja saattaa seurata mukana omaan vanhemmuuteen. Tällainen kehitys tulisi saada katkaistuksi. On esimerkkejä siitä, kuinka huono-osaisuus on periytynyt sukupolvelta toiselle. Kouluissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota syrjäytymisen ehkäisyyn, ja kouluilla pitäisi olla enemmän valmiuksia havaita ensimmäisiä syrjäytymisen merkkejä. Syrjäytymisessä on kyse elämänhallinnan ohella niin oppilaan ja oppilaitoksen välisten siteiden heikkoudesta kuin myös yksilön ja yhteisön ja yhteiskunnan välisistä siteistä ja niiden vahvuudesta. (Lehtonen 2008, 15).

4.4 Aiemmin toteutuneita ja käynnissä olevia hankkeita nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi Varsinais-Suomessa.

Nuorten syrjäytymistä on tutkittu eri tavoin. Anna-Liisa Lämsä on tutkinut Oulun kaupungin lasten ja nuorten syrjäytymistä, jossa hän on käyttänyt tutkimusaineistona lastensuojelun ja toimeentulotuen asiakirjoja. Niin ikään Oulussa on pidetty jo vuonna 1997 Oulun yliopiston käyttäytymistieteidenlaitos ja Mannerheimin lastensuojeluliiton yhdessä järjestämä seminaari nimeltään Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. Seminaarin tavoitteena oli tehdä näkyväksi tutkimuksen ja käytännön työn kosketuspinnat. Tämä kertoo, että syrjäytymisen ehkäisyyn on kiinnitetty jo 90-luvulla paljon huomiota.

Syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvää työtä tehdään sosiaalityölle tyypillisten hankkeiden ja projektien puitteissa. Hankehakemuksia perustellaan usein aiheesta

tehtyihin tutkimuksiin. Hankkeiden ja projektien tavoitteena on juurruttaa käytäntöön uusia työskentelymalleja ja – menetelmiä. Hankerahoitushakemukseen on kirjattava hankkeen tavoitteet ja perusteltava hankkeen tarpeellisuus, jotka perustuvat usein aiempiin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. Hankkeiden ja projektien päätyttyä on niiden loppuraporteista luettavissa miten ne ovat onnistuneet tavoitteissaan. Tässä opinnäytetyössäni keskityn kuitenkin vain Salon seudulla ja Varsinais-Suomessa käynnissä oleviin nuorten syrjäytymistä ehkäiseviin hankkeisiin.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on arvioinut, että yhden pysyvästi syrjäytyneen nuoren kulut yhteiskunnalle on jopa miljoona euroa (Valtiontalouden tarkastusvirasto i.a.). Tätä silmällä pitäen on käynnistetty Varsinais-Suomessa Mast-hanke, jonka tarkoituksena on nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Salo kuuluu hankkeen toiminta-alueeseen. Hanke on alkanut 1.1.2009 ja se päättyy 31.8.2013. Sen rahoittajina toimivat Euroopan sosiaalirahasto, Länsi-Suomen lääninhallitus ja hankkeen toteuttaja organisaatiot. (Mastohjaus i.a.)

Hankkeessa on mukana kuusi alueen kuntaa, Sosiaalipalvelusäätiö Raina sekä seitsemän Varsinais-Suomessa toimivaa toisen asteen opetusta tuottavaa oppilaitosta tai koulutuskuntayhtymää. Hallinnoivana organisaationa hankkeessa on Turun ammatti-instituutti – Åbo yrkesinstitut. Mast-hankkeen tavoitteena on maakunnallisen ohjausmallin kehittämien ja sen vakiinnuttaminen Varsinais-Suomessa sekä asiantuntijaverkoston luominen. Hankkeen kohderyhmänä ovat eri syistä syrjäytymisvaarassa olevat alle 25-vuotiaat nuoret. Kehitettävä ohjausmalli perustuu oppilaitosten, nuorten työpajojen, perusopetuksen ja toisen asteen väliseen yhteistyöhön. Tarkoitus on kehittää maakunnallinen nuorten seurantajärjestelmä, uusien pedagogisien ohjausmallien käyttöönottoon, vähentää toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä, ja opiskeluiden loppuun saattaminen, työelämään siirtymisen edistäminen sekä toimijoiden yhteistyön lisääminen. (Mastohjaus i.a.)

Mast-hankkeen toiminta on jaettu kolmeen eri teemakokonaisuuteen. Ensimmäinen teemakokonaisuus on yhteistyö nuorten työpajojen ja koulujen välillä. Toisena teemana on ensimmäinen nivelvaihe ja opintojen keskeyttämisen eh-

käiseminen sekä yksilölliset ohjaus- ja oppimispolut. Kolmantena teemana on toisen asteen koulutuksesta valmistuminen ja siirtyminen työelämään. (Mastohjaus i.a.) Nivelvaiheella tarkoitetaan perusopetuksen ja toisen asteen opetuksen välissä tapahtuvaa koulutusta, jota oppilaitokset järjestävät omien tarpeidensa ja resurssien mukaan. Esimerkkinä tällaisesta koulutuksesta ovat ammattistartti, ammatilliseen koulutukseen valmentavaa opetus ja maahanmuuttajille tarkoitettu vastaava valmistava koulutus. (Mast-hanke 2010, ensimmäinen nivelvaihe ja keskeyttämisen ehkäisy, 10.)

Esimerkkinä Mast-hankkeen toiminnasta on seminaarit, joita järjestetään eri puolilla Varsinais-Suomea. Seminaareja järjestetään eri teemoista ja eri kohde-ryhmille. Seminaarien avulla on tarkoitus levittää käytäntöön eri toteuttaja organisaatioissa kehitettyjä toimintamalleja. Hankkeen puitteissa järjestetään räätälöityjä koulutuksia, tapahtumia, sparraus tilaisuuksia sekä koulutus- ja tutustumismatkoja tarpeen mukaan. Koulutus ja muu toiminta järjestetään kolmen edellä mainitun teemakokonaisuuden aiheisiin liittyen. (Mastohjaus i.a.) Hanke julkaisee materiaaleja, jotka ovat suunnattu nuorten ohjaajille ja vanhemmille sekä nuorille.

Turun kaupungin nuorisotoimi ylläpitää nuorten tiedotus- ja neuvontapiste Nuortenturkua, joka tarjoaa nuorille tietoa, neuvontaa ja ohjausta. Nuortenturulla on oma toimipiste ja Internet-sivusto, joista palvelut ovat saatavilla. Internet-sivustolla on paljon tietoa aikuistumiseen ja itsenäisen elämän aloittamiseen liittyviin asioihin. Tietoja on muun muassa työllistymiseen, työttömyyteen ja koulutukseen liittyvissä asioissa sekä asunnon hakemisesta aina vuokrasopimuksen tekemiseen asti. Nuoren oikeuksista ja velvollisuuksista on oma otsikko, jota pidän tärkeänä aiheena. Sivulla kerrotaan kattavasti mitä etuja ja avustuksia on elämän erivaiheissa mahdollista saada, mikä taho ne myöntää ja miten niitä haetaan. (NuortenTurku i.a.)

Turussa toimii, myös nuorisotoimen alaisuudessa, nuorten taide- ja toimintatalo Vimma, jossa järjestetään toimintaa nuorille turkulaisille. Vimmassa on arkisin koululaisille suunnattuja kädentaito- ja media-alan työpajoja. Iltaisin järjestetään kaikille avoimia vapaa-ajan harrasteryhmiä ja pajoja. Vimma ylläpitää kahvilaa,

joka on avoinna joka päivä kello 20.00 asti. Kahvilassa on ilmainen Internet ja siellä voi lukea päivän lehdet. Nuorten Turun ja Kahvila Vimman tarkoituksena on ehkäistä nuorten syrjäytymistä jakamalla tietoa ja järjestämällä nuorille toimintaa. (Vimma i.a.)

Koho-toiminta on Turun sosiaali- ja terveystoimen tuottamaa palvelua työttömille alle 25-vuotiaille nuorille, jotka tarvitsevat apua ja neuvontaa työttömyyteen ja työllistymiseen liittyviin asioihin. Toiminnan tarkoitus on nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja sitä toteutetaan auttamalla nuorta löytämään oma yksilöllinen polkunsu työelämään. Nuoren omat toiveet, kiinnostuksen kohteet ja elämäntilanne huomioidaan, kun mietitään nuoren elämään liittyviä ratkaisuja. Koho-toiminnassa työskentelee neljä urasuunnittelijaa, joilta saa apua esimerkiksi koulutus- ja urasuunnitteluun, työharjoittelu- ja tukityöpaikan etsintään, koulutuspaikan hakemiseen, työvoimakoulutus, työ- ja koulutuskokeilupaikan etsintään. Urasuunnittelijat ovat nuorten apuna myös terveydentilan ja työkyvyn selvittämisessä sekä elämänsuunnan määrittämisessä. Koho-toimintaan hakeudutaan varaamalla aika urasuunnittelijalle puhelimitse tai käymällä Kohon toimipisteessä. Lisäksi aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijät ja – ohjaajat ohjaavat nuoria Kohon palvelujen piiriin. (Turun kaupunki i.a.)

Salossa on vuonna 2010 alkanut Nuotti-hanke, joka on nuorten työllistymistä tukevien palvelujen kehittämishanke. Hankkeen tarkoituksena on kehittää nuorten työllistymistä tukevia palveluja ja olemassa olevien hyvien käytäntöjen jalkauttaminen ja soveltaminen Salon alueelle sopiviksi toimintamalleiksi. Nuotti-hankkeen suunnittelussa ja toiminnassa ovat mukana Salon seudun aikuisopisto, Turun ammattikorkeakoulun Salon yksikkö, Salon kaupungin sosiaalityö ja nuorisopalvelut, Salon työ- ja elinkeinotoimisto ja Salon seudun ammattiopisto. Hankkeen puitteissa tehdään kehittämistyön lisäksi nuorten ohjaustyötä. Hankkeen kohderyhmänä ovat Salon seudun 17 - 30 -vuotiaat nuoret, jotka ovat työttömiä tai työttömyysuhan alla. (Salon seudun aikuisopisto, i.a).

Nuotti-hankkeella on kolme työntekijää, joista kaksi tekevät hankkeeseen liittyvän kehittämistyön lisäksi nuorten ohjaustoimintaa. Nuoret ohjautuvat Nuotti-hankkeen asiakkaiksi yleensä Salon työ- ja elinkeinotoimiston, Salon sosiaali-

keskuksen työntekijöiden, Salon seudun ammattiopiston kuraattorin ja erityisnuorisotyöntekijöiden tekemän lähetteen perusteella. Nuotti-hankeeseen osallistuminen on nuorille vapaaehtoista joten heiltä pyydetään kirjallinen suostumus lähetteen tekemiseen. Ensimmäinen tapaaminen pyritään järjestämään, siten, että lähetteen tekijä olisi mukana, jotta ohjaustyön tavoitteet voidaan suunnitella ja kirjata ja näin ollen ne ovat kaikkien osapuolten tiedossa. Nuoren kanssa yhdessä mietitään mitkä ovat ne tavoitteet johon hän haluaa elämässään pyrkiä. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tehdään suunnitelma, johon kirjataan keinot jolla tavoitteet on mahdollista saavuttaa ja ohjaustyö suunnitellaan sen mukaiseksi. Tavoitteena voi olla esimerkiksi koulutuspaikan- ja alan tai työpaikan etsintää. Nuoren tilanteesta riippuen tavoitteena voi olla nuoren päihdeongelman selvittämistä tai hoitoon hakeutumisen avustamista. Tällä hetkellä Nuotti- hankkeen ohjauksen piirissä on noin 40 nuorta. (Rannikko Merri, 14.1.2011, henkilökohtainen tiedonanto).

5 SUOMEN PALVELUJÄRJESTELMÄ TYÖTTÖMYYDEN JA TOIMEENTULON OSALTA

Suomessa julkisen vallan tehtävänä on perustuslain mukaan edistää kansalaistensa hyvinvointia, terveyttä ja toimeentuloa. Käytännössä tämä tehtävä on määrätty kuntien järjestettäväksi. Sosiaali- ja terveyspalveluista valtaosa on lakisääteistä, jotka lain mukaan ovat kuntien järjestettäviä palveluja. Lisäksi kunnat voivat järjestää muitakin kuin lain määrittämiä sosiaali- ja terveyspalveluita. (Sosiaali- ja terveysministeriö, sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteiset palvelut 2001, 3).

Perusoikeusuudistuksessa, joka toteutettiin vuonna 1995, nostettiin taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet samalle tasolle perustuslain kanssa. Uudistuksen mukaan jokaisella, joka ei itse kykene hankimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Lain mukaan kyseessä on subjektiivinen oikeus, joka kuuluu jokaiselle. Laki määrittelee miten palvelujen saatavuudesta on huolehdittava. Valtion ja kuntien ylläpitämä palvelujärjestelmä on yksi keino tämän oikeuden turvaamiseksi. Lainsäädäntö korostaa sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksia sekä asemaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteiset palvelut 2001, 5.)

Sosiaalihuoltoa säätelee kaksi lakia, jotka ovat sosiaalihuoltolaki ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Sosiaalihuoltolaissa määritellään sosiaalipalveluja yhteisesti koskevia periaatteista ja miten yleiset sosiaalipalvelut tulee järjestää. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säätelee asiakastyön keskeiset menettelytavat ja tietosuojakysymykset (Sosiaali- ja terveysministeriö, sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteiset palvelut 2001, 7). Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja ovat esimerkiksi sosiaalitoimen tuottamat palvelut, toimeentulotuki, sosiaalivastus, sosiaalinen luotto sekä niihin liittyviä toimintoja. Palveluiden tarkoitus on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki 1982/710.)

Tapaan työssäni Salon sosiaalikeskuksessa ihmisiä, jotka eivät syystä tai toisesta pysty itse hankkimaan perustuslain tarkoittamaa ja edellyttämää toimeentuloa. Tällöin heillä on oikeus saada toimeentulotukea, jota määrittää toimeentulotukilaki. Toimeentulotuki on kuitenkin viimesijainen etuus, joten asiakkaan tulee ensin hakea muut etuudet esimerkiksi asumistukea, työttömyysturvaa tai elatustukea. Toimeentulotuki perustuu useimmiten laskelmaan, jonka perusteella toimeentulotukea myönnetään.

Palvelujärjestelmä ei ole asiakkaille useinkaan kaikilta osin selvillä, joten he tarvitsevat neuvoa ja ohjausta, jotta osaavat hakea heille kuuluvia etuisuuksia ja palveluja. Asiakkaat eivät myöskään aina tiedä, mitä heiltä edellytetään, jotta voisi saada lakien mukaisia etuisuuksia. Esimerkiksi työttömyysturvan saamisen edellytykset eivät ole kaikkien, etenkin nuorten, tiedossa. Työttömyyskorvauksen saaminen edellyttää ilmoittautumista työttömäksi työnhakijaksi työ- ja elinkeinotoimistoon, joka tekee asiakkaalle lausunnon, jonka mukaan ammattiliitto tai Kela voi maksaa työttömyyskorvauksen.

Ammattiin valmistuvien nuorten kohdalla palvelujärjestelmän mukaisia palveluja ovat lähinnä työttömyyskorvaus ja sitä kautta työ- ja elinkeinotoimiston palvelut. Sosiaalitoimen tarjoamia palveluja ovat toimeentulotuki, palveluohjaus ja neuvonta. Tärkeimpänä sosiaalitoimen palveluista pidän palveluohjausta nuoren aktivointia erilaisiin toimenpiteisiin, kuten kuntouttavaan työtoimintaan. Mielestäni nuoret tarvitsevat ohjausta, jotta he eivät jäisi ilman heille kuuluvia etuisuuksia ja jotta he pääsisivät mukaan johonkin toimintaan, joka taas ehkäisee syrjäytymistä.

Käsitykseni mukaan nuorilla ei ole tarpeeksi tietoa Suomen palvelujärjestelmästä tietääkseen oikeutensa etuisuuksiin ja velvollisuutensa niiden saamiseksi. Tämä ilmeni tavatessani nuoria ja keskustellessani heidän kanssaan työssäni ja yksityiselämässä sekä opinnäytetyötä tehdessäni. Uskoakseni palvelujärjestelmän opettaminen nuorille vähentäisi nuorten syrjäytymistä. Pidän tärkeänä, että jäätyään työttömäksi nuori osaisi hakeutua työ- ja elinkeinotoimistoon tai sosiaalitoimistoon, jotta pääsisi osalliseksi palvelujärjestelmän tarjoamista palveluis-

ta. Työvoimaneuvojalla ja sosiaalityöntekijällä on ammatillista osaamista ohjata nuorta hänen elämäntilanteeseensa sopivien palvelujen piiriin.

5.1 Työttömyyden vaihtoehdot Salossa

Salossa tehdään paljon yhteistyötä työ- ja elinkeinotoimiston ja kunnan sosiaaliviranomaisten kesken. Nuoren hakeutuessa sosiaalikeskuksen asiakkaaksi häneltä pyydetään työ- ja elinkeinotoimiston tekemä työnhakusuunnitelma. Jos nuorella ei ole vielä suunnitelmaa, ohjataan häntä varaamaan aika työvoimaneuvojalle. Työnhakusuunnitelman avulla sosiaalikeskuksen työntekijä on tietoinen muilla tahoilla nuoren kanssa tehtävästä työstä. Nuorta neuvotaan ja ohjataan yhteistyössä työvoimaneuvojan kanssa ja pyritään järjestämään hänen elämäntilanteeseensa ja tavoitteisiinsa paras vaihtoehto. Tämä kaikki tehdään tietysti nuorta kuunnellen.

Työvoimaneuvoja Seija Pulkkisen (haastattelu 14.12.2010) mukaan nuorten työttömyyden vaihtoehtoina voivat olla muun muassa työharjoittelu, työelämävalmennus, työkokeilu, työvoimakoulutus, kuntouttava työtoiminta tai palkkatuettu työ. Työharjoittelua nuori voi tehdä julkisella sektorilla eli kunnan tai valtion organisaatioissa, yrityksissä, yhdistyksissä tai nuorille suunnatuissa työpajatoiminnassa. (Pulkinen Seija, henkilökohtainen tiedonanto 14.12.2010.)

Nuoren työllistymisen esteet tulee myös selvittää, ennen kuin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä. Näitä esteitä saattavat olla esimerkiksi terveydelliset ongelmat, päihteiden käyttö ja mahdolliset mielenterveysongelmat sekä asunnottomuus. Mikäli työvoima- ja sosiaaliviranomainen havaitsevat nuorella työllistymistä estäviä ongelmia, tulee heidän ohjata nuori hänen tarvitsemiensä palvelujen piiriin.

Työllistymistä edistävän toimenpiteen tulee olla kunkin asiakkaan tilanteeseen sopiva. Työttömille maksetaan erilaisia korvauksia toimenpiteistä riippuen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että työtön ohjataan hänelle taloudellisesti edullisimman toimenpiteen pariin, vaan nimenomaan siihen toimenpiteeseen, josta

hänelle on työllistymiseen nähden suurin hyöty ja on hänen tilanteeseensa sopivin.

Seuraavissa luvuissa esittelen Salon kaupungissa työttömille nuorille tarkoitettuja palveluja. Salo on pieni paikkakunta, joka näkyy vaihtoehtojen puutteena erilaisten työllistymistä edistävien toimenpiteiden valikoimassa. Siitä huolimatta nuorille pyritään tarjoamaan toimintaa, jotta joutilaisuus ja työttömyys eivät jatkuisi pitkään. Työskennellessäni nuorten parissa olen huomannut, että vaihtoehtojen puute mielekkääseen toimintaan aiheuttaa jonkin verran esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan keskeytyksiä.

5.2 Nuorten pajatoiminta

Salossa on nuorille tarjolla työpajatoimintaa, joita ylläpitää Salon kaupungin nuorisopalvelut. Työpajoissa on omat vetäjänsä, jotka vastaavat niiden toiminnasta. Lisäksi pajoilla työskentelee työntekijä, jonka toimenkuvana on nuorten yksilöllinen ohjaus, jota suunnitellaan jokaisen nuoren elämän tilanteen mukaan hänen yhteistyöverkoston kanssa. Yksilöohjaukseen kuuluu muun muassa tulevaisuuden suunnitelmien tekemistä, koulutukseen ja erilaisten palvelujen piiriin ohjausta. Työpajoja on kolme, jotka ovat taidepaja, mediapaja ja puutyöpaja. Taidepajassa on tarjolla erilaisia kädentaitoihin liittyvää työtoimintaa alkaen suunnittelusta tuotteen valmistukseen asti. Taidepajalla tehdään erilaisia tilaustöitä ja tuotteita joita myydään nuorten omassa Metkakahvilan yhteydessä olevassa myymälässä. Mediapajalla on mahdollista saada media-alan perusoppeja, esimerkiksi Internet -sivujen tekoon, tietokonegrafiikkaan, videoeditointiin ja äänenkäsittelyyn. Mediapajassa tehdään tilaustyönä asiakkaan toiveitten mukaan esimerkiksi esitteitä ja kotisivuja. Puutyöpajalla tehdään uusia puutöitä ja korjataan vanhaa, kuten esimerkiksi entisöidään ja kunnostetaan huonekaluja. Salon kaupunki ostaa puutyöpajalta muun muassa puistokalusteiden kunnostuksen ja ylläpidon.

5.3 Työharjoittelu ja työelämävalmennus

Nuori, joka on työttömänä työnhakijana työ- ja elinkeinotoimistossa, voi hakeutua työharjoitteluun tai työelämävalmennukseen, joissa on mahdollisuus kokeilla uudenlaisia työtehtäviä. Työharjoittelu ja työelämävalmennus ovat nuorelle hyvä mahdollisuus tutusta ja kokeilla eri ammattien ja työpaikkojen kiinnostavuutta. Työharjoitteluun voi hakeutua alle 25-vuotias nuori, jolla ei ole ammattikoulutusta ja ammattitutkinnon omaavalla nuorella on mahdollisuus työkokeiluun. Työelämävalmennuksessa nuori vastavalmistunut työntekijä pääsee tekemään oman alansa töitä ja pääsee tutustumaan käytännön työelämään. Työharjoittelupaikassa nuori pääsee mukaan työpaikan toimintaan ja jossa hän voi kartuttaa työkokemustaan. Työharjoittelu ja työelämävalmennus ovat mahdollisia yksityisessä yrityksessä tai jonkin julkisen sektorin työpaikassa ja niihin osallistumisesta on mahdollista saada työttömyys- ja ylläpitokorvausta. (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a.)

5.4 Työ- ja koulutuskokeilu

Työkokeilu on tarkoitettu henkilöille, jotka ovat epävarmoja ammatinvalinnastaan tai työkyvystään. Työkokeilun kautta nuorella on mahdollisuus kokeilla eri ammatteja, joista hän saa tietoa ja kokemusta siitä mitä kyseisessä ammatissa tai työympäristössä työskentelevän työ käytännössä on. Työkokeilusta saadun kokemuksen myötä nuori voi saada vahvistusta ammatinvalintaan liittyvissä kysymyksissä ja varmistua alan sopivuudesta itselleen. Työkokeilusta saadun kokemuksen myötä nuoren on helpompi hakeutua alalla tarvittavaan koulutukseen, jos katsoo sen omaksi tulevaisuuden alaksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a.)

Koulutuskokeilussa nuoren on mahdollisuus tutustua koulutusalaan tai ammatitoppilaitokseen, johon hän on hakeutumassa. Nuori voi koulutuskokeilussa varmistua alanvalinnasta ja hänen on mahdollisuus keskustella oppilaitoksessa opettajien ja asiantuntijoiden kanssa edellytyksistään suoritua opinnoista. Koulutuskokeilun puitteissa nuorella on mahdollisuus tutustua useampaan ammat-

tioppilaitoksessa tarjolla olevaan ja kiinnostavaan koulutusalaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a.)

5.5 Työvoimapolitiittinen koulutus

Mikäli nuori on työttömänä ja vailla ammatillista koulutusta, hän voi hakeutua työvoimapolitiittisena koulutuksena järjestettävään tutkintoon johtavaan ammattikoulutukseen. Ammattitutkintoon johtavia työvoimakoulutuksia järjestää Salossa Salon aikuisopisto ja koulutuksiin haetaan työ- ja elinkeinotoimiston kautta. Alle 20-vuotiaan ei ole kuitenkaan mahdollista päästä tutkintoon johtavaan työllisyyskoulutukseen, vaan hänen on hakeuduttava omaehtoiseen toisen asteen koulutuksiin, kuten esimerkiksi ammattikouluihin.

Ammattitutkintoon johtavien koulutusten lisäksi Salossa järjestetään nuorille erilaisia ohjaavia koulutuksia. Ohjaavien koulutusten tarkoituksena on auttaa nuorta löytämään oma reittinsä työelämään muun muassa työharjoittelun ja koulutuksen kautta. Ohjaavat koulutukset ovat kestoltaan muutaman viikon mittaisia lyhytkursseja tai pidempiä kuukausia kestäviä koulutuksia. Ohjaaviin koulutuksiin haetaan niin ikään työ- ja elinkeinotoimiston kautta.

Salossa työ- ja elinkeinotoimisto hankkii erilaisia koulutuksia koulutuspalvelujen tuottajilta. Koulutuksia voidaan järjestää alueella vallitsevan työvoiman tarpeen mukaan. Salossa on järjestetty koulutuksia yritysten tarpeiden mukaan, esimerkiksi vanhustyöhön suunnattua lähihoitajakoulutusta ja metallialan koulutusta.

5.6 Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on julkisen työnantajan tai yhdistyksen palveluksessa tehtävää työtoimintaa. Kuntouttavaan työtoimintaan voi hakeutua silloin, kun työtön ei pysty suoraan työllistymään avoimille työmarkkinoille. Usein kyseessä on henkilö, jonka työttömyys on jatkunut pitkään tai työttömällä on muita esimerkiksi terveydellisiä esteitä työllistymiseen. Heillä saattaa olla taustalla mielenterveys- tai päihdeongelmaa, joista kuntoutuminen on vielä kesken.

Lain mukaan alle 25-vuotiaille työttömille nuorille tulee tehdä aktivointisuunnitelma neljän kuukauden kuluessa työttömyyden alkamisesta tai, jos nuorelle on maksettu työttömyyden perusteella toimeentulotukea neljän kuukauden ajan tai jos nuorelle on maksettu työttömyyskorvausta vähintään 180 päivältä viimeisen 12 kuukauden ajalta. Ennen aktivointisuunnitelman tekoa on julkisen työvoimaviranomaisen tehtävä nuorelle työllistymissuunnitelma julkisen työvoimaviranomaisen toimesta. Jos nuori ei ole työllistynyt, työvoimaviranomainen on velvollinen aloittamaan aktivointisuunnitelman tekemiseen vaadittavat toimenpiteet viipymättä saatuaan tiedon asiasta Kansaneläkelaitokselta. Lain mukaan kunta on aktivointisuunnitelman aloitteen tekijä, jos nuorelle on maksettu työttömyyden perusteella toimeentulotukea. Aktivointisuunnitelma tulee tehdä yhdessä työttömän nuoren, työvoimaviranomaisen ja kunnan sosiaaliviranomaisten kanssa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 3§). Nuorella on lain mukaan velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelman tekoon. Mikäli hän kieltäytyy osallistumisesta tai jättää saapumatta aktivointisuunnitelman laatimiseen, voi nuorelle tulla seuraamuksia toimeentulotukilain ja työttömyysturvalain puitteissa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 10§)

Aktivointisuunnitelmaan kirjataan toimenpiteet, jotka tukevat nuoren työllistymistä. Lisäksi suunnitelmaan tulee kirjata arvio aikaisempien työllisyysuunnitelmien ja kunnan tekemien suunnitelmien toteutumisesta. Työ- ja elinkeinotoimiston tulee arvioida, onko nuoren mahdollista työllistyä tai onko hänelle tarjolla työllistymistä edistäviä toimenpiteitä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa. Jos edellä mainittuja toimenpiteitä ei ole tarjolla, tulee aktivointisuunnitelmaan sisältyä kuntouttavaa työtoimintaa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 8§).

5.7 Palkkatuettu työ

Palkkatuetun työn tarkoitus on madaltaa työnantajien kynnystä palkata uusia työntekijöitä yrityksiinsä. Yrityksen on mahdollista saada tukea palkkakustannuksiin valtion varoista palkatessaan työttömän työnhakijan yritykseensä. Palkkatukea voidaan myöntää työsopimussuhteessa tehtävään työhön sekä oppisopimuskoulutukseen. Lisäksi palkkatuetun työn on parannettava työnhakijan am-

mattitaitoa ja hänen mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla ja edistää työttömän pääsemistä avoimille työmarkkinoille. (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a.)

Työ- ja elinkeinoministeriö pyrkii parantamaan nuorten, alle 30 -vuotiaiden, työllistymistä toukokuussa vuonna 2010 käyttöön otetun Sanssi-kortin avulla, joka on verrattavissa palkkatukeen. Alle 25-vuotiaan on mahdollista saada kortti käyttöönsä heti. 25 - 30-vuotiaan työttömyyden on pitänyt kestää vähintään kuusi kuukautta, jonka jälkeen heillä on oikeus saada Sanssi-kortti. Kortin avulla pyritään aktivoimaan nuoria itsenäiseen työnhakuun ja viemään tietoa työnantajille palkkatuesta. Nuoren on mahdollista saada Sanssi-kortti työ- ja elinkeinotoimistosta hänen ilmoittautuessaan työnhakijaksi työnhakusuunnitelman tekemisen yhteydessä. Kortti on mahdollista saada myös oppisopimuskoulutukseen, jolloin kortti on voimassa koko koulutuksen ajan, muussa tapauksessa tuki on enintään kymmenen kuukauden ajalle.

6 INFOPAKETIN VALMISTUMISPROSESSI JA SEN ETENEMINEN

Tässä luvussa kerron opinnäytetyöni valmistumisprosessista ja kuvaan Infopaketin valmistumisen vaihe vaiheelta. Olen tehnyt kaavion, joka on tämän luvun lopussa, kuvaamaan ja selventämään Infopaketin valmistumisprosessin etenemisestä.

Koko opinnäytetyö tuotteineen ja siihen liittyvä kirjallinen raportti valmistui tammikuussa 2011. Esittelin hankesuunnitelman seminaarissa 7.10.2009 ja saatuani hyväksynnän työlleni aloitin sen tekemisen Infopakettiin liittyvien tietojen keräämisellä. Keräsin tietoja syksyn 2009 ja kevään 2010 aikana. Alustavan PowerPoint-esityksen ja infolehden sain valmiiksi keväällä 2010, jonka jälkeen tein tarvittavat korjaukset. Valmis Infopaketti, PowerPoint-esitys ja infolehti, valmistuivat lopullisesti kesällä 2010, jolloin ne hyväksyttiin Salon seudun ammattiotopiston taholta. Infolehden teki lopulliseen muotoon oppilaitoksen kesätyöntekijä Sixten Frey, jolloin se voitiin tehdä oppilaitoksen käyttämän mallin mukaan. Luovutin valmiin Infopaketin oppilaitokselle syksyllä 2010 ja valmis Infopaketti otetaan opetusmateriaalikäyttöön koko oppilaitoksessa keväällä 2011.

Sain ajatuksen Infopaketin tekemisestä syksyllä 2009, koska olin huomannut nuorten puutteet palvelujärjestelmän ja sosiaaliturvan tuntemisessa työskennellessäni heidän kanssaan Salon sosiaalikeskuksessa. Halusin saada vahvistusta käsitykselleni, joten päätin tehdä pohjatutkimusta haastattelemalla suullisesti työssäni tapaamiani ammattiin valmistuneita nuoria. Lisäksi haastattelin omaan lähipiiriini kuuluvia nuoria, jotka hekin olivat jo ammattiin valmistuneita. Kysyin, tuntevatko he palvelujärjestelmäämme ja tietävätkö he mihin tukiin heillä on oikeus ja mitä toimenpiteitä niiden saaminen heiltä edellyttää. Haastattelin nuoria suullisesti. Koska halusin pitää keskustelut vapaamuotoisina, en käyttänyt minikäänlaista valmista kysymysrunkoa. Tarkoitukseni oli vielä työstää ajatusta, olisiko ideastani opinnäytetyöksi. Haastattelujen tulokset vahvistivat käsitystäni siitä, että nuoret eivät tienneet palvelujärjestelmästä, ja että jonkinlainen Infopaketti olisi nuorille tarpeellinen. Esitin ideani myös Salon sosiaalikeskuksen ai-

kuissosiaalityössä nuorten kanssa työskenteleville sosiaalityöntekijöille ja -ohjaajille ja sain heiltä myönteistä palautetta idealleni.

Lisävarmuutta saadakseni lähetin sähköpostilla kyselyn Salon työ- ja elinkeinotoimiston nuorten työvoimaneuvojille Minna Tapiolle ja Pekka Stenforsille, ja kysyin heidän mielipidettään asiasta. Lähetin kyselyn nuortenneuvojille, koska he ovat tekemisissä nuorten työnhakijoiden kanssa, joten heiltä oli saatavissa asianmukaisin ja ajankohtaisin tieto nuorten tilanteesta Salossa.

Lisäksi esitin ideani puhelimitse Salon seudun ammattiopiston opinto-ohjaaja Riikka Riihimäelle ja kysyin olisiko heidän oppilaitoksessaan kiinnostusta Infopakettia kohtaan ja olisiko se hänen mielestään tarpeellinen. Hänestä Infopaketti saattaisi olla hyödyllinen ja hän lupasi tukensa sen kehittämisessä. Hänen mielestään kaikki tieto ja apu nuorten tietoisuuden lisäämiseksi on tervetullutta. Salon seudun ammattiopisto on Salon ainoa toisen asteen ammattiin valmistava oppilaitos, joten sen valitseminen Infopaketin suunnitteluun oli luonnollinen valinta. Edellä mainitut toimet sisältyvät prosessikaavion ensimmäiseen kohtaan, katso kaavio 1.

Vakuututtuani Infopaketin tarpeellisuudesta aloin miettiä sen muotoa ja mallia. Mietin missä muodossa ja millä tavoin Infopakettia olisi helppo käyttää, siten että se veisi mahdollisimman vähän resursseja opettajilta ja muusta opetustyöstä. Päätin kehittää PowerPoint-esityksen opettajille opetuksen tukimateriaaliksi ja opiskelijoille jaettavan infolehden. Päädyin PowerPoint-esityksen siksi, että opettajilla olisi yhteinen materiaali, jossa olisi kaikki tarpeellinen tieto ja näin oppilaille kerrottavat asiat olisivat yhtenäisiä. PowerPoint-esitys olisi opettajien työkalu, jonka mukaan he voisivat asioita opiskelijoille kertoa, jolloin ne eivät ole pelkästään opettajien muistin varassa olevia asioita. Opiskelijoille jaettavaan infolehden päädyin, koska kaikkea kerrottava he eivät tarvitse juuri sillä hetkellä, kun asioista heille kerrotaan, vaan suurin osa tiedosta koskee juuri valmistumisen kynnyksellä tai heti sen jälkeen tehtäviä asioita. Kerrottavia asioita on niin monta, että niitä ei välttämättä pysty kaikkia sillä hetkellä sisäistämään, joten infolehdestä he voivat tarkistaa asioita, kun ne tulevat ajankohtaiseksi.

Kysyin opinto-ohjaajan mielipidettä Infopaketin muodosta, joka hänestä oli hyvä ajatus. Etenkin se, että oppilaitoksen ryhmäohjaajat voisivat käyttää Infopakettia opetuksessaan, tuntui häntä kiinnostavan.

Aloitin työn keräämällä Infopaketin tiedot työvoimaneuvojilta ja sosiaalikeskuksen työntekijöiltä. Tehtyäni alustavat versiot PowerPoint-esityksestä ja infolehdestä, lähetin ne sähköpostilla kommentoitavaksi työvoimaneuvoja Minna Tapiolle, sosiaaliohjaaja Sari Vuorille ja sosiaalityöntekijä Helvi Forsströmille. Lähetin työn sähköpostilla kommentoitavaksi myös viidelle keväällä 2010 valmistuvalle opiskelijalle, joiden yhteystiedot sain Salon sosiaalikeskuksen työntekijöiltä. Halusin opiskelijoiden kommentin sen vuoksi, koska pidin tärkeänä, että heidän mielipiteensä Infopaketin lopullisina hyödynsaajina tulisi kuulluksi. Kysyin heiltä onko tiedot infolehdessä ymmärrettävässä muodossa esitetty, pitääkö jostain asiasta kertoa lisää, vai onko jokin asia päivän selvä ilman lisätietoakin, mitä tulisi ottaa pois ja onko johonkin jotain lisättävää tai epäselvästi ilmaistu. Pyysin kommenttia myös siitä, että oliko heille jo puhuttu näistä asioista koulussa ja oliko infolehdessä oleva tieto hyödyllistä vai tiesivätkö he jo infolehdessä olevista asioista.

Neljä opiskelijaa vastasi ja kommentoi Infopaketin sisältöä. Yksi heistä halusi Infopaketissa olevan tietoa jatko-opinnoista ja kaikki halusivat lisätietoja työttömyyskorvauksesta, miten kertyy ja mitkä asiat vaikuttavat tuen määrään, lisäksi yksi halusi yhteystietoja ja nettiosoitteita joista voi etsiä työtä. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että Infopaketti tulee tarpeeseen ja koulussa kerrotaan näistä asioista liian vähän tai ei ollenkaan. Kouluissa panostetaan heidän mielestään lähinnä työpaikan etsintään ja työhakemusten kirjoittamiseen.

Opiskelijoilta saamani palaute hieman yllätti, koska he halusivat infolehtiseen enemmän tietoa, kuin olin ajatellut siihen laittaa. Oma uskomukseni oli, että asioita ei tulisi olla liian paljon, jotta opiskelijat jaksaisivat sen lukea. Opiskelijoilta tuli hyödyllinen ehdotus laittaa infolehtiseen tietoa myös jatko-opiskelu mahdollisuuksista. Tämä ei tullut esiin kenenkään muun yhteistyökumppanin taholta.

Työvoimaneuvoja Minna Tapio toivoi Infopakettiin lisää yhteystietoja itsenäiseen työnhakuun. Sosiaalityöntekijän ja –ohjaajan näkökulmasta Infopaketissa oli kaikki oleellinen tieto. Tämä varmasti sen vuoksi, että teemme osittain samaa työtä sosiaalikeskuksessa ja painiskelemme samojen asioiden parissa päivittäin, joten tiesin itse mitkä ovat tärkeät tiedot sosiaalikeskuksen näkökulmasta. Edellä mainitut seikat ovat kuvattuna prosessin etenemistä kuvaavassa kaaviossa 1 kohdassa 2.

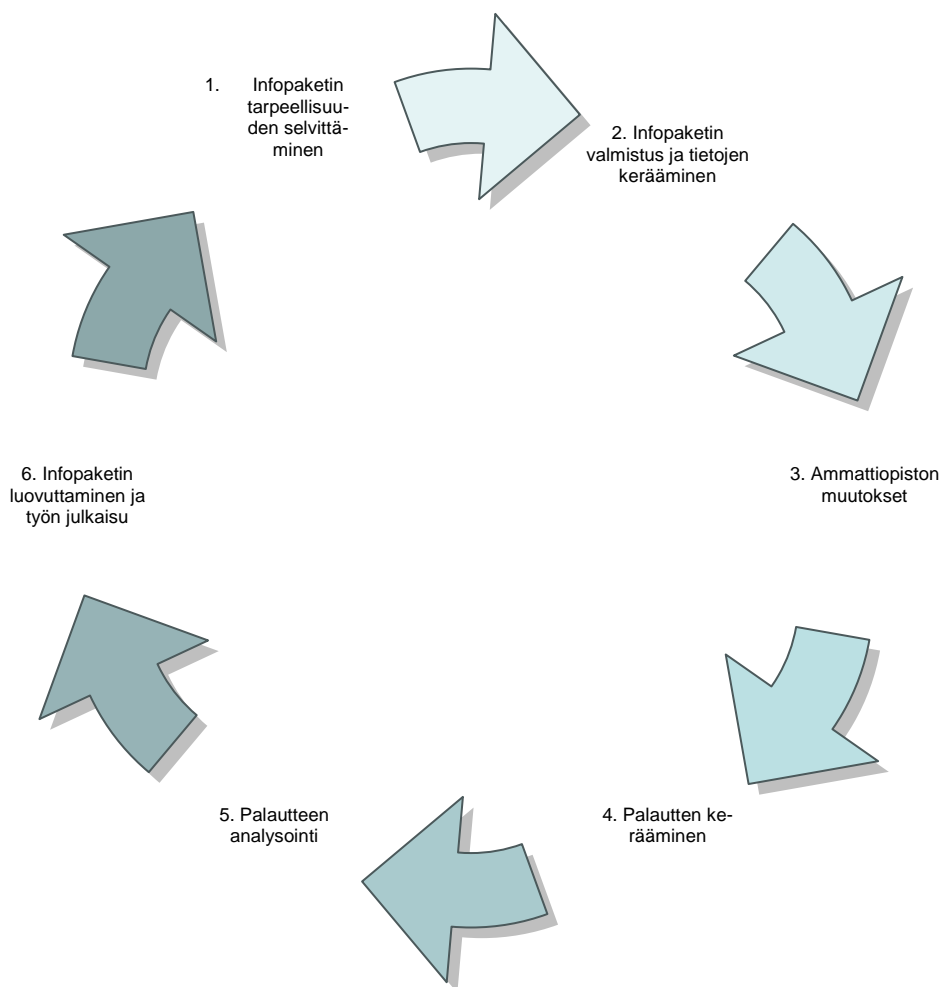
Tein Infopakettiin ehdotetut korjaukset ja lähetin sen sähköpostilla opinto-ohjaaja Riikka Riihimäelle. Sovimme tapaamisesta koululla, jossa sain ammattiopiston kommentit Infopaketista. Paikalla oli myös projektikoordinaattori Mervi Leino, jonka oppilaitos oli valinnut yhdyshenkilöksi Infopaketin kehittelyyn. Riikka Riihimäki jättäytyi taustalle ja kaikki yhteydenpito ja yhteistyö oppilaitoksen kanssa tapahtui tämän jälkeen Mervi Leinon kanssa, joka on myös ammattiopiston kuraattori. Palaverissa Mervi Leino kysyi, että tekisinkö Infopaketin juuri heidän oppilaitoksensa käyttöön. Hän ehdotti, että tekisin PowerPoint-esityksen Salon seudun ammattiopiston diaphojille ja infolehtisen heidän logolla varustettuna, jolloin he voisivat ottaa Infopaketin opetusmateriaaliksi. Leino myös toivoi, että Infopakettiin otettaisiin mukaan opintosuoritusten tarkistus, jolloin ryhmänohjaajat voisivat pitää oppitunnin, jonka sisältö sopisi kaikille opiskelijoille, myös niille joilla jo on työpaikka tiedossa valmistumisen jälkeen. Infopaketin käyttöön otto koko oppilaitoksessa varmistaisi, että valmistumisen jälkeisistä asioista puhuttaisiin kaikille samanaikaisesti ja samaa materiaalia käyttäen. Palaverissa työn aikataulu tarkentui. Leino ehdotti, että he voisivat tarvittaessa testata Infopakettia oppilaitoksessa syksyllä 2010 ja sen käyttöön otto olisi koko koulun osalta keväällä 2011. Mikäli Infopaketin käyttö olisi otettu käyttöön jo keväällä 2010, olisi aikataulu ollut liian tiukka valmistuvien luokkien työssäoppimisjakson vuoksi. Kolmansien luokkien oppilaat olivat poissa koulusta maaliskuusta koulun loppuun asti, joten esityksen pitäminen kattavasti kaikille valmistuville ei olisi onnistunut keväällä 2010. Salon seudun ammattiopistossa pidetään vuosittain helmikuussa teemaviikko, jolloin käsitellään työelämään siirtymiseen liittyviä asioita. Koulun suunnitelmissa on esittää Infopaketti myös osana teemaviikkoa. Katso kaavio 1, kohta 3.

Minun oli tarkoitus testata Infopaketin toimivuutta pilottiluokalla ennen sen luovuttamista Salon seudun ammattiopistolle, mutta oppilaitos ei katsonut testaamista tarpeelliseksi, vaan he olivat tehneet päätöksen Infopaketin käyttöönotosta ilman testausta. Salon seudun ammattiopistolle riitti, että heidän kuraattori ja koulutusjohtaja olivat hyväksyneet Infopaketin opetusmateriaaliksi. Itse testasin Infopakettia kuitenkin arviointi tarkoituksessa syksyllä 2010 kolmella ammattiopiston kolmannella luokalla ja heidän ryhmänohjaajilla. Arviointien tuloksista kirjoitan jäljempänä. Katso kaavio 1, kohta 4 ja 5.

Infopaketin osat, PowerPoint-esitys ja infolehdi, valmistuivat lopullisesti keväällä 2010, jolloin ne hyväksyttiin Salon seudun ammattiopiston taholta. Infolehden teki lopulliseen muotoon oppilaitoksen kesätyöntekijä Sixten Frey, jolloin se voitiin tehdä siinä muodossa, jossa oppilaitos tulisi sitä jatkossa painamaan. Luovutin valmiin Infopaketin oppilaitokselle syksyllä 2010 ja se otetaan opetusmateriaalina käyttöön koko oppilaitoksessa keväällä 2011. Katso kaavio 1, kohta 6.

Prosessin etenemistä kuvaavaan kaavioon olen kirjannut Infopaketin valmistamisprosessin. Kaaviossa olen kuvannut työn etenemisen vaihe vaiheelta, jotka olen kertonut edellisessä luvussa. Opinnäytetyön kirjallista raporttia kirjoitin koko ajan Infopaketin valmistamisen rinnalla.

KAAVIO 1. Infopaketin valmistumista kuvaava kaavio



7 INFOPAKETIN JA SEN VALMISTUMISPROSESSIN ARVIOINTI

Tässä luvussa kerron opinnäytetyöni arvioinnista ja sen toteutumisesta, siitä miten ja missä vaiheissa ja kuka arviointia on tehnyt ja antanut sekä miten sitä on kerätty. Kerron myös oman arvioni työn etenemisestä, valmiista työstä ja ammatillisesta kehittymisestä. Arvioinnin viitekehyksenä olen käyttänyt prosessiarviointia. Prosessiarvioinnin tarkoitus on kerätä palautetta ja toimia ohjaamisen välineenä (Seppänen-Järvelä 2004, 19). Opinnäytetyöni kaltaiseen kehittämistyöhön prosessiarviointi on hyvin soveltuva arviointimenetelmä. Kehittämiprojektin kannalta on olennaisinta, että arviointi vastaa hankkeen kannalta merkittäviin kysymyksiin esimerkiksi mihin arviointia käytetään, miksi arviointia tehdään, ketkä sitä käyttävät ja mitä odotuksia arvioinnilta on. (Seppänen-Järvelä 2004, 23, 27). Vastaukset näihin edellä mainittuihin kysymyksiin ovat löydettävissä myös omaan työhöni liittyvässä arvioinnissa, jotka esittelen seuraavissa luvuissa.

Keräämäni palautteen pohjalta voi tehdä sen johtopäätöksen, että Infopaketti on hyödyllinen ja sen käytettävyys on hyvä, joten Infopaketti vastaa sille asettamaani tarkoitusta. Infopaketin muoto on palautteen mukaan hyvä, jossa infolehettä ja PowerPoint-esitystä pidettiin hyvänä keinona kertoa Infopaketin sisältämistä asioista. Lähes jokainen vastaaja kertoi saavansa Infopaketista itselleen hyödyllistä tietoa.

Aluksi kerron miten keräsin ja minkälaista palautetta ja arviota sain opiskelijoilta. Opiskelijoiden arviota pidän Infopaketin hyödyllisyyden kannalta tärkeimpänä tietona, koska he ovat opinnäytetyön lopullisia hyödynsajia, joten Infopaketin tulisi sisältää nuoria kiinnostavia ja heille tärkeitä asioita. Lisäksi kerron kahden ryhmänohjaajan antaman kirjallisen palautteen ja kerron lyhyesti myös muiden yhteistyökumppaneiden suullisesta palautteesta.

Tärkeintä palautetta ja arviota Infopaketin hyödyllisyydestä sain Salon seudun ammattiopiston opiskelijoilta ja yhdyshenkilö Mervi Leinolta, joka arvioi työtään sen valmistumisen eri vaiheissa. Kaikki yhteistyötahot antoivat hyvää ja raken-

tavaa palautetta sitä pyytäessäni. Ainoastaan työ- ja elinkeinotoimiston kanssa olisin toivonut yhteistyön olevan avoimempaa. Minulle jäi tunne, että heidän mielestään Infopaketille ei olisi tarvetta. Mietin, voisiko suhtautumien johtua tunteesta, että arvostelisin heidän tekemää työtä tai astuisin jollain lailla heidän tontilleen. Mutta sain heiltäkin apua ja palautetta, kun sitä pyysin eikä yhteistyössä ollut ongelmia. Lopuksi arvioin itse opinnäytetyön prosessin etenemistä ja ammatillista kehittymistäni opinnäytetyön tekemisen myötä.

Opiskelijoilta ja ryhmänohjaajilta keräämäni ja saamani palautteen luovutin Mervi Leinolle. Hän kuuluu Salon seudun ammattiopiston opiskelijahuoltoryhmään, jonka tehtävänä on jatkossa Infopaketin päivittäminen ja kehittäminen. Opiskelijatyöryhmä voi käyttää palautetta omassa kehittämistyössään.

7.1 Opiskelijoiden arviointi ja palaute

Tässä luvussa analysoin opiskelijoilta keräämääni palautetta. Kerron miten palautetta olen kerännyt ja miten olen sitä analysoinut. Käyn kysymykset läpi yksi kerrallaan ja muutamista vastauksista olen tehnyt kaavion selventämään keräämääni palautetta.

Pyysin arviota ja palautetta Salon seudun ammattiopiston joulukuussa 2010 ja toukokuussa 2011 valmistuvilta kolmannen vuoden opiskelijoilta. Järjestin kolme arviointitilaisuutta, joista ensimmäinen oli marraskuussa 2010 jouluna valmistuville sisustussuunnittelijoille. Toinen arviointitilaisuus oli cateringalalle valmistuville ja kolmas raskasajoneuvoasentajiksi valmistuville opiskelijoille. Kaksi viimeistä arviointitilaisuutta järjestin joulukuussa 2010. Arviointitilaisuudet olivat rungoltaan samanlaisia kuin oppitunteja, joilla Salon seudun ammattiopisto tulee Infopaketin jakamaan valmistuville opiskelijoille. Tarkoitukseni oli, että arvioinnin tekevien luokkien ryhmänohjaajat pitävät tunnin ja minä teen havaintoja ja kerään arviot opiskelijoilta. Sovin arviointipäivät ryhmänohjaajien kanssa ja lähetin heille Infopaketin sähköpostilla etukäteen tutustuttaviksi.

Arvion antavia opiskelijoita oli kaikilla kolmella luokalla yhteensä 24, joista naisia oli 16 ja miehiä 8. Vastajat olivat kaikki täysi-ikäisiä. 12 vastaajaa oli täyttänyt 18 vuotta ja loput 12 heistä oli vanhempia, vanhin oli 32 -vuotias. Kolmesta ryhmänohjaajasta vain kaksi antoi palautteen ja nekin varsin suppeasti.

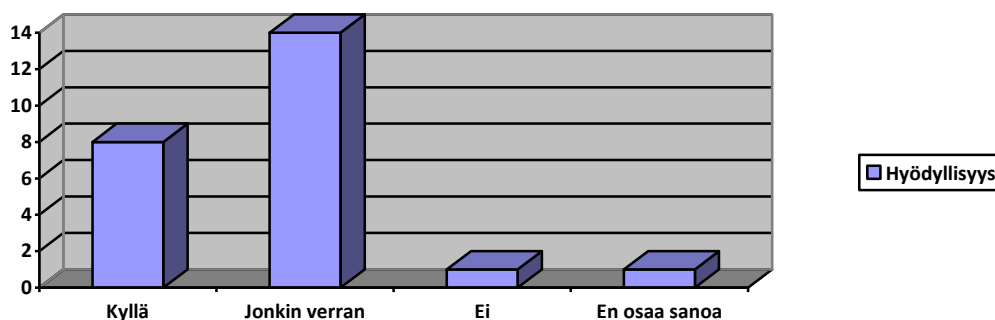
Keskusteltuani ennen ensimmäistä arviointitilaisuutta kyseisen luokan ryhmänohjaajan kanssa, huomasin hänen puutteelliset tietonsa Infopaketissa esille tulevista asioista, joten ehdotin, että minä pidän tunnin ja hän osallistuu tuntiin opiskelumielessä. Ennen tunnin alkua kävi myös ilmi, että sisustussuunnittelijoiksi valmistuvat opiskelijat ovat kaikki ylioppilaita ja osalla oli jo pitkä työkokemuksin takana. Nuorin heistä on syntynyt vuonna 1989 ja vanhin 1978, joten he eivät olleet sitä kohderyhmää, jolle olin ajatellut Infopaketista olevan hyötyä, ja joiden tarpeita varten Infopaketin tein. Päätimme ryhmänohjaajan kanssa, että tunti kuitenkin pidetään ja katson sen jälkeen minkälaisen palautteen he Infopaketista antavat. Samalla koulukin saisi palautetta siitä, kannattaako heidän Infopakettitunteja ylioppilaspohjaisille linjoille pitää. Ja millä tavoin sitä tulisi muuttaa, jotta se olisi sopiva myös heille. Ensimmäisen arviointitilaisuuden perusteella vedin itse myös kaksi seuraavaa arviointitilaisuutta, eli minä pidin oppitunnit ja ryhmänohjaajat kuuntelivat esityksen ja arvioivat sen.

Tunnin aluksi jaoin infolehtisen ja kysymyslomakkeen jokaiselle opiskelijalle, jotta he voisivat tutustua niihin, ja sen jälkeen pidin PowerPoint-esityksen. Tunnin päätteeksi opiskelijat täyttivät kysymyslomakkeet ja vielä keskustelimme Infopaketin aiheista, jos jollakin oli kysyttävää. Kysymyksiä tuli esille myös tunnin aikana esimerkiksi tukien määräytymisestä, ansiosidonnaisesta päivärahasta, ammattiliitoista, vanhempien tulojen vaikutuksista etuisuuksiin. Vastasin kysymyksiin kykyni mukaan, kun niitä esitettiin.

Kysymyslomakkeissa kysyin heidän mielipidettään Infopaketin hyödyllisyyden kannalta tärkeinä pitämistäni aiheista. Kysymyksiä oli kaikkiaan seitsemän, joihin neljään olin antanut eri vaihtoehtoja ympyröitäväksi ja kolmeen kysymykseen pyysin avoimia vastauksia. Myös vaihtoehtoisissa kysymyksissä oli tilaa avoimille vastauksille. Kaikissa vaihtoehtoisissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat kyllä, jonkin verran, ei ja en osaa sanoa.

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyin onko Infopaketissa vastaajalle hyödyllistä tietoa. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä, jonkin verran, ei ja en osaa sanoa. Vastaajista kahdeksan koki Infopaketin tiedot hyödyllisiksi, 14 vastaajalle Infopaketista on jonkin verran hyötyä ja yksi koki Infopaketin olevan hyödytön. Yksi vastaaja ei kyennyt sanomaan, onko Infopaketista hänelle hyötyä. Katso kaavio 2. Vastaajista kolme kertoi hyötyvänsä Internet osoitteista, yksi koki hyötyvänsä kaikista Infopaketin tiedoista. Kuusi vastaajaa kertoi hyötyvänsä työttömyyskorvauksen hakemiseen liittyvistä tiedoista ja seitsemän uskoi saavansa apua eri tukimuodoista kertovista tiedoista.

KAAVIO 2. Infopaketin hyödyllisyyttä kuvaava kaavio



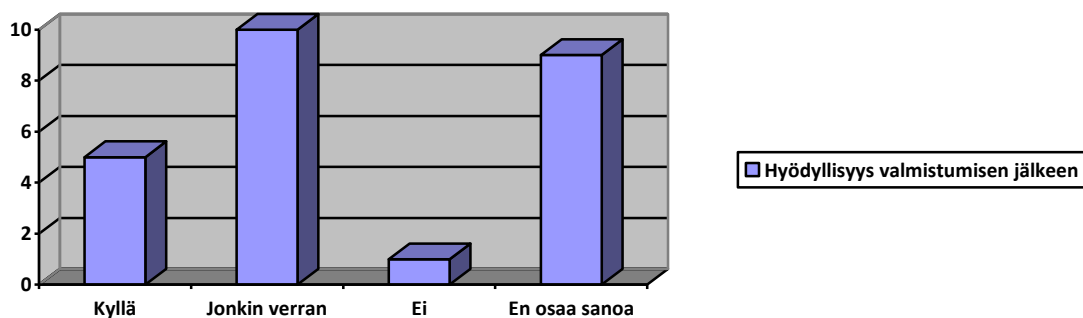
Toisessa kysymyksessä tiedustelin oliko vastaajilla ennestään tietoa Infopaketissa esille nostettavista asioista, katso kaavio 3. Vastaajista kaikki tiesivät ennestään jotain Infopaketin sisältävistä asioista. Kelan maksamista tuista tiesi yhdeksän vastaajaa, toimeentulotuesta yksi, eri tukimuodoista kertoi tietävänsä viisi vastaajaa ja työttömyyskorvauksesta kolme. Rästeissä olevista opinnoista tiesi yksi ja ammattiliitoista yksi vastaaja. Yksi kertoi tietävänsä kaikista asioista vähän.

KAAVIO 3. Opiskelijoiden aiemmat tiedot Infopaketissa esille tulevista asioista



Infopaketin hyödyllisyydestä valmistumisen jälkeen kysyin kolmannessa kysymyksessä. Vastaajista viisi vastasi kyllä kysymykseen uskoko hyötyvänsä Infopaketin tiedoista valmistumisen jälkeen, kymmenen uskoi tarvitsevänsä jonkin verran Infopaketin tietoja, yksi ei uskonut hyötyvänsä tiedoista lainkaan ja yhdeksän vastaajaa eivät osanneet sanoa, hyötyykö Infopaketin tiedoista. Vastajat uskoivat saavansa apua esimerkiksi työpaikan etsimiseen, ohjausta eri tukien hakemiseen ja Internet linkeistä. Vastajat uskoivat hyötyvänsä eri tukivaihtoehtoista kertovista tiedoista, kuten mistä niitä haetaan ja mitä niiden saaminen edellyttää.

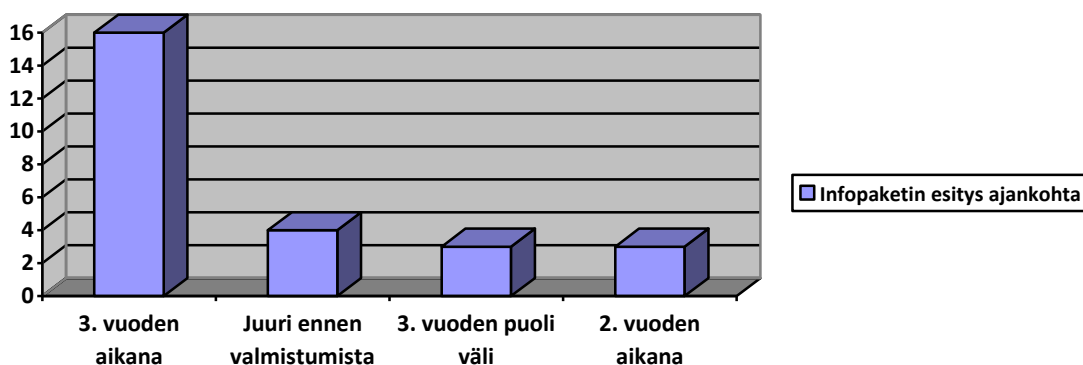
KAAVIO 4. Infopaketin hyödyllisyys valmistumisen jälkeen



Neljännessä kysymyksessä kysyin missä muodossa ja miten Infopaketin asioista tulisi opiskelijoille kertoa. Viisi vastaajaa oli sitä mieltä, että Infopaketti on hyvä tapa kertoa siinä esille tulevista asioista. Kaksi toivoi tietoja Internetiin ja yksi toivoi saavansa tiedot sähköpostilla. 15 opiskelijaa jätti vastaamatta kysymykseen.

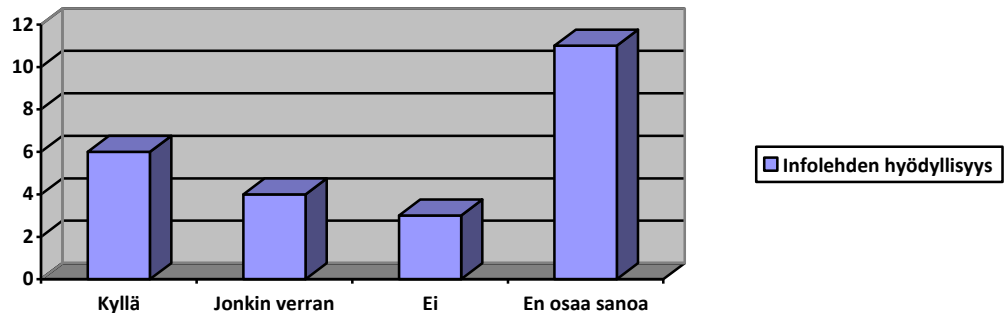
Viides kysymys koski Infopaketin esittely ajankohtaa, katso kaavio 5. Kysyin missä vaiheessa opintoja Infopaketin asioista olisi vastaajan mielestä hyödyllisintä kertoa. 16 vastaajaa oli kolmannen opiskeluvuoden kannalla. Heistä yksi haluaisi Infopaketin tiedot kolmannen vuoden alussa, neljä toivoi tietoja juuri ennen valmistumista ja kolmen mielestä kolmannen vuoden puoliväli olisi sopivin aika Infopaketin tiedoille. Kolme vastaajaa toivoi tietoja toisen opiskeluvuoden aikana.

KAAVIO 5. Toiveet Infopaketin esittely ajankohdasta



Kuudentena kysymyksenä kysyin opiskelijoilta uskovatko he tarvitsevansa infolehteä valmistumisen jälkeen. Kuusi uskoi tarvitsevansa, neljä vastaajaa uskoo tarvitsevansa jonkin verran, kolme ei usko tarvitsevansa infolehteä suurin osa vastaajista, eli 11 vastaajaa, ei osaa vielä sanoa tarvitseeko infolehteä valmistumisen jälkeen.

KAAVIO 6. Infolehden hyödyllisyys valmistumisen jälkeen



Opiskelijat saivat vielä viimeiseksi vapaasti kirjoittaa mielipiteensä Infopaketista. Kysyin avoimina kysymyksinä kehittämisehdotuksia, esimerkiksi onko jotain tietoa liikaa, pitäisikö Infopaketista jotain jättää pois, vai pitäisikö siinä olla jotain tietoa mitä nyt ei ole. Yhden vastaajan mielestä Internet-osoitteet ovat turhia, koska ne ovat jo kaikkien tiedossa, yhden mielestä Infopaketti on oikeasti hyvä ("aikuisten oikeesti"). Sisustussuunnittelijoiden mielestä Infopaketti on hyvä, mutta se tulisi esittää nuoremmille opiskelijoille. Sisustussuunnittelijathan olivat kaikki ylioppilaita ja iältään he olivat 21 - 32 -vuotiaita.

7.2 Ryhmänohjaajien palaute Infopaketista

Ryhmänohjaajille tein oman kysymyslomakkeen, jossa oli kuusi avointa kysymystä. Palautetta pyysin kolmelta ryhmänohjaajalta, mutta vastauksen sain vain kahdelta ohjaajalta. Keskustelin kaikkien ryhmänohjaajien kanssa ennen tuntien alkua ja selitin Infopaketin tarkoitusta. Kaikki kolme pitivät keskustelussa Infopakettia tärkeänä asiana ja olivat sitä mieltä, että opiskelijat tarvitsevat Infopaketin kaltaista tietoa koulusta ennen valmistumistaan.

Ryhmänohjaajien osuus Infopaketin osalta tulee olemaan oppituntien vetäminen. Tekemäni PowerPoint-esitys on tarkoitettu juuri heidän työkalukseen, joten ensimmäinen kysymys käsittelee sen selkeyttä ja siinä olevien asioiden jäsentelyä. Kummankin vastaajan mielestä PowerPoint-esitys on riittävän selkeä ja jä-

sentely on hyvä. Toisen ryhmänohjaajan kommentti oli: ”Hyvä selkeys oikeassa järjestyksessä.”

Toisena kysyin vastaako Infopaketti sille asetettua tavoitetta, eli lisäämään nuorten tietoisuutta oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan siirryttäessä koulusta työelämään. Toisen vastaajan mielestä todennäköisesti vastaa asetettua tavoitetta ja toisen mielestä kyllä.

Kysymykseen pidätkö Infopakettia tarpeellisena ja uskovatko he sen vaikuttavuuteen, toinen vastaajista arvio sen vaikuttavuuden olevan ”+ - 0”. Hän uskoi nuorten osaavan hakea itse tietoa Internetistä. Toisen mielestä Infopaketti tulee tarpeeseen. Hän toivoi myös esityksen ajankohdaksi kevättä, jolloin asiat pysyisivät opiskelijoiden muistissa valmistumisen jälkeen.

Kysyessäni ryhmänohjaajien mielipidettä Infopaketista, ainoastaan toinen vastasi ja toivoi sen olevan laajempi. Esimerkiksi ammattiyhdistys tietoa saisi hänen mielestään olla enemmän.

7.3 Ulkoinen arviointi

Opinnäytetyötä kokonaisuudessaan, Infopakettia ja kirjallista raporttia, arvioitiin opinnäytetyöseminaareissa, joissa sain opinnäytetyöni ohjaajien palautteen sekä opponoinnin myötä tulleen opiskelijapalautteen. Myös seminaarien osanottajat kommentoivat työtäni, kyselivät siitä ja välillä kyseenalaistivatkin sitä joiltain osin. Pidän seminaareista saamani palautteita tärkeinä ja rakentavina opinnäytetyön etenemisen ja valmistumisen kannalta, vaikka en analysoi niitä tässä raportissa erikseen. Seppänen-Järvelän mukaan pienikin hanke, joka opinnäytetyöni on, voi hyötyä ulkopuolisesta arviosta (Seppänen-Järvelä 2004, 26). Hänen mukaansa ulkopuolinen arvioija voi kommentoida, kysyä ja kyseenalaistaa arvioinnin kohdetta ja näin tuoda siihen uuden näkökulman. (Seppänen-Järvelä 2004, 26). Tätä ulkopuolista kommentointia ja vertaisarviointia olen saanut seminaareista, ja pyrkinyt sitä hyödyntämään.

7.4 Johtopäätökset ja pohdintaa kerätyistä palautteista

Oppilaiden palautteesta voi tehdä sen johtopäätöksen, että Infopaketti tulee olemaan tarpeellinen. Kaikista vastaajista vain yksi ei pitänyt sitä tarpeellisena, joten lähes jokainen koki hyötyvänsä Infopaketin tiedoista. Yhden arvioin antaneen luokan oppilaat olivat ylioppilaita ja joillakin oli jo jokin toinen ammattitutkinto suoritettuna ja myös he kokivat hyötyvänsä Infopaketin tiedoista. Opinnäytetyöseminaarissa eräs opiskelija, joka oli valmistunut ammattikorkeakoulusta, kertoi toivoneensa Infopaketin kaltaista esitystä myös ammattikorkeakouluihin. Tämä osoittaa mielestäni sen, että opiskelijoille tulisi kertoa valmistumisen jälkeen eteen tulevista ja hoidettavista asioista, kuten Suomen palvelujärjestelmästä, riippumatta siitä missä oppilaitoksessa he opiskelevat.

Nuorten tiedot Suomen palvelujärjestelmään kuuluvista eri tukimuodoista vaihtelivat. Eniten tiedettiin Kelan maksamista tuista, jotka ovat työttömyyskorvaus ja asumistuki. Vastaajat eivät eritelleet, kummasta etuudesta heillä oli entuudestaan tietoa. Toimeentulotuesta kertoi tietävänsä entuudestaan vain yksi vastaaja. Tämä voisi kertoa siitä, että Suomen palvelujärjestelmä on vaikeaselkoinen ja julkisuudessaakin esillä ollut tukien ja avustusten myöntäminen eri virastoista, niin sanottu luukuttaminen, vaikeuttaa tietojen hankkimista.

Pitäessäni Infopakettiluentoja opiskelijat saivat esittää kysymyksiä niin halutesaan. Opiskelijat eivät kuitenkaan esittäneet montakaan kysymystä, lähinnä heidän ryhmänohjaajansa tekivät tarkentavia kysymyksiä. Sisustussuunnittelija opiskelijat, joilla oli ylioppilastutkinto, olivat aktiivisempia ja esittivät luennon aikana kysymyksiä. Tämän ajattelen johtuvan siitä, että juuri 18 -vuotta täyttäneillä ei välttämättä ollut käsitystä mistä puhuin eikä uskallusta näyttää tietämättömyyttään, koska lähes kaikki kuitenkin ilmoittivat hyötyvänsä Infopaketin tiedoista.

Infopakettiluennoilta minulle jäi tunne, että Infopaketin asioista tulisi kertoa opiskelijoille laajemmin. Itse osasin heidän kysymyksiinsä vastata, mutta miten on ryhmänohjaajien laita. Onko heillä riittävästi tietoa Infopaketin asioista ja pitä-

vätkö he asioita niin tärkeinä, että ottavat niistä selvän. Tähän asiaan ei ole vastausta, joten se jää arvailujen varaan.

Infopaketin esittämisajankohta tulisi olla vastaajien mielestä kolmannen vuoden aikana ja monen mielestä lähellä valmistumista. Tämä tukee omaa ajatustani, sillä mielestäni Infopaketin asiat liittyvät suurimmaksi osaksi valmistumisen jälkeiseen aikaan. Mietin, voisiko oppilaitos jakaa infolehdien valmistuville uudestaan todistusten jaon yhteydessä, vaikka Infopaketti luento olisikin aikaisemmin keväällä. Kevät ajankohtana on kuitenkin perusteltua sillä, että Infopaketissa on tietoa opintorästien suorittamiseen. Olen antanut opiskelijoiden palautteen ja oman ehdotukseni Salon seudun ammattiopistolle, jossa he voivat tehdä omat päätöksensä esittämisajankohdasta.

7.5 Arvioni opinnäytetyön valmistumisprosessista, lopputuloksesta ja omasta ammatillisesta kehitymisestä

Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä ja välillä uuvuttavakin prosessi. Innostuin aiheesta jo opintojen ensimmäisenä vuonna ja lähdin liikkeelle, näin jälkikäteen ajateltuna turhankin hätäisesti. En ottanut alussa tarpeeksi hyvin selvää, minkälainen opinnäytetyön tulisi olla ja mitä siltä vaaditaan, vaan lähdin oman innostuksen ajamana tekemään ja kokoamaan työtä, ilman tarpeellista pohjatyön tekoa. Infopaketin tarpeellisuuden selvittämisessä ei kulunut paljon aikaa, koska olin jo itse omassa työssäni huomannut sen tarpeellisuuden. Tehtyäni lisää tutkimustyötä, vakuutuin Infopaketin tarpeellisuudesta ja sain opinnäytetyöseminaarissa luvan jatkaa opinnäytetyön tekemistä. Esitettyäni aiheeni Salon seudun ammattiopistolle ja pyytäessäni heitä yhteistyökumppaniksi muuttui opinnäytetyö tilaustyöksi, sillä he halusivat opinnäytetyön opintomateriaaliksi. Opinnäytetyön produktio-osuuden eli infolehdien ja PowerPoint -esityksen sain nopeasti valmiiksi ja Salon seudun ammattiopiston hyväksyi ne, pienin muutoksin. Tähän asti työn tekeminen sujui suunnitelmien mukaan. Ongelmaksi muodostui Infopaketin arvioinnin saaminen ja sen liittäminen opinnäytetyön kirjalliseen raporttiin. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitukseni oli testata valmista Infopakettia pilottiluokalla syksyllä 2009, jolloin olisin saanut opiskeli-

joiden arvion Infopaketista, ja opinnäytetyön kokonaisuudessaan valmiiksi keväällä 2010. Suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut omassa lähipiirissäni tapahtuneen äkillisen kuolemantapauksen vuoksi, jolloin opinnäytetyön tekemiseen tuli väistämätön, liki puolen vuoden mittainen tauko.

Jatkoin opinnäytetyön tekemistä ja kirjallisen raportin kirjoittamista loppukeväällä ja kesällä 2010. Valmiin Infopaketin lähetin ammattiopistolle kesällä 2010. Syksyllä 2010, syyslukukauden alettua, lähetin työni uudelleen ohjaajieni arvioitavaksi. Heidän palautteen mukaa Infopaketin arvio olisi erittäin tärkeä osa opinnäytetyötäni ja jonkinlaisen arvion saaminen olisi työn lopputuloksen kannalta tärkeää. Arvion saamista hankaloitti se, että ammattiopisto ei pitänyt Infopaketin testausta tarpeellisena, vaan he katsoivat, että työ on heidän tarkoituksiinsa sopiva ja he ottavat sen käyttöönsä suunnitelmiensa mukaan keväällä 2011.

Otin kuitenkin uudelleen yhteyttä ammattiopiston yhteyshenkilöni Mervi Leinon. Hän lupasi yrittävänsä järjestää tilaisuuden, jossa voisin testata Infopakettia ja pyytää siitä opiskelijoiden arviota. Lopulta sain pitää kolme arviointitilaisuutta, joista sain tarvittavat tiedot opinnäytetyöhöni.

Kaikki edellä mainitut vastoinkäymiset huomioon ottaen, olen tyytyväinen, että olen saanut opinnäytetyöni valmiiksi. Pidän itse tärkeimpänä seikkana sitä, että alkuperäinen tavoite, eli nuorten tietoisuuden lisääminen perusturvajärjestelmästä toteutuu ja Salon seudun ammattiopisto voi ottaa Infopaketin käyttöönsä alkuperäisen suunnitelmansa mukaan keväällä 2011.

Uskon, että lopputulos olisi ollut parempi, jos olisin saanut tehdä työni alkuperäisen suunnitelman mukaan, ilman kevään ja kesän taukoa. Työn tekeminen on ollut henkisesti raskasta, koska ajatukset on tarvinnut koota useaan otteeseen uudestaan, jotta on päässyt työhön uudelleen kiinni. Itselleni sopii paremmin sellainen työtapa, jossa asiat tehdään suunnitelman mukaan ja suunnitelmassa aikataulussa, jolloin keskittyminen tehtävään työhön pysyy paremmin hallinnassa. Aikataulun venyminen aiheutti myös sen, että opinnäytetyön aktiivinen työstäminen osui samalle syksylle kuin ttj -opintokokonaisuus, jonka työharjoit-

teluna tehtiin iso ja aikaa vievä kehittämishanke. Kahden ison työn osuminen samaan ajankohtaan syö paljon voimavaroja ja aikaa, kun kaiken ohessa on vielä oma päivätyö, joka myös on tehtävä.

Opinnäytetyön tekemisen myötä ammatillinen osaamiseni kehittyi tiedon lisääntyessä. Selvittäessäni asioita opinnäytetyötä varten, sain tietoja, joita voin hyödyntää jatkossa työelämässäni. Suomen sosiaaliturva, lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä ovat tulleet tutuiksi opinnäytetyön valmistumisen edistyessä ja ne ovat tulevan sosionomin ammattitaitoon olennaisesti kuuluvia asioita. Opinnäytetyön tekemisen myötä sain luotua itselleni verkostoa, jota voin tulevaisuudessa hyödyntää. Sosiaalialan työntekijä, jolla on laajat verkostot, pystyy antamaan asiakkaalleen enemmän, koska usein asiakkailla ja heidän perheillään on monenlaisia ongelmia, joita hoidetaan tai tullaan hoitamaan monen eri instanssin kanssa. Jo nyt olen työssäni voinut hyödyntää opinnäytetyön tekemisen myötä saamaani työntekijäverkostoa. Olen ollut Salon seudun ammattiopistossa tekemässä useammankin asiakkaani kanssa erilaisia suunnitelmia sekä oppilaanohjaajien että kuraattorien kanssa. Yhteydenotto ja suunnitelmien tekeminen ovat sujuneet joustavammin, kun yhteistyökumppanit ovat tuttuja. Opinnäytetyön tekeminen on poikinut itselleni paikan myös verkostotyöryhmään, jossa käsitellään Salon seudun nuoria koskevia ajankohtaisia asioita.

8 POHDINTAA

Olen työskennellyt Salon sosiaalitoimessa vuodesta 2004 alkaen, aluksi maahanmuuttajien kanssa ja vuoden 2008 lokakuusta aikuissosiaalityön osastolla. Aloittaessani työt aikuissosiaalityön osastolla ja tavatessani nuoria, suomalaisia asiakkaita yllätyin heidän tietämättömyydestään sosiaaliturvasta ja palvelujärjestelmästä. Maahanmuuttajien kanssa työskennellessäni en havainnut nuorilla suuria puutteita sosiaaliturvasta, mikä johtuu varmasti siitä, että maahanmuuttaja- ja nuorten kanssa työn pääpaino on kotouttamisessa ja siihen liittyy olennaisesti sosiaaliturvaan ja palvelujärjestelmään tutustuminen. Syynsä on varmasti myös sillä, että maahanmuuttajanuorilla ja heidän vanhemmillaan on jatkuva asiakassuhde sosiaalitoimen kanssa. Tämä kontakti sosiaalitoimeen puuttuu useimmilta suomalaisilta nuorilta.

Mielestäni koulutusohjelmassa, niin toisen asteen oppilaitoksissa kuin korkeakouluissakin, tulisi huomioida sosiaaliturvan ja palvelujärjestelmään tutustuminen entistä paremmin. Uskoisin nuorten tietoisuuden lisäämisen vähentävän nuorten syrjäytymistä tai ainakin hidastavan sitä. Infopaketti pyrkii ehkäisemään nuorten sosiaalista syrjäytymistä ohjaamalla nuoria ottamaan yhteyttä työ- ja elinkeinotoimistoon ja sosiaalikeskukseen, mikäli heillä ei ole työ- tai koulutuspaikkaa. Työ- ja elinkeinotoimistossa ja sosiaalikeskuksessa nuoria neuvotaan ja ohjataan erilaisten toimintojen pariin, joissa nuorten on mahdollisuus saada sosiaalisia suhteita ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi työllisyyskoulutukset ja erilaiset nuorille suunnatut kurssit sekä työpajatoiminta. Toivon, Infopaketin vaikuttavan tavoitteensa mukaan nuorten tietojen lisääntymiseen ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisyyn.

Köyhyys on yksi syrjäytymistä aiheuttava ja sitä edistävä tekijä. Jos nuoret eivät tiedä oikeudestaan työttömyyskorvaukseen tai asumistukeen, heillä ei ole lainkaan tuloja ja näin ollen he ovat syrjäytymisvaarassa. Toki vanhemmat saattavat auttaa, mutta nuoren tulevaisuuden kannalta se ei ole hyvä ratkaisu, koska silloin nuori jää useimmiten muiden palveluiden, kuten sosiaalitoimen ja työ- ja elinkeinotoimiston aktivointitoimenpiteiden ulkopuolelle. Tulottomuus aiheuttaa

myös velkaantumista, koska nuoret yrittävät kaikesta huolimatta selviytyä maksuistaan. He ottavat pikavippejä, koska se on helposti saatavilla olevaa rahaa, tosin usein ymmärtämättä mitä pikavippi tulee todellisuudessa maksamaan. Sosiaalitoimessa asioivat työttömät nuoret ovatkin usein velkakierteessä, josta selviytymiseen tarvitsevat apua. Tällöin heitä autetaan velkatilanteen selvittämisessä ja maksusuunnitelmien sekä maksuohjelmien tekemisessä.

Nuorten asioidessa työ- ja elinkeinotoimistossa tai sosiaalitoimessa hänen käytettävissään on niiden tuottamat palvelut, joiden tarkoitus on edistää nuorten osallisuutta ja työllisyyttä. Työttömille nuorille voidaan tarjota kuntouttavaa työtoimintaa, työelämävalmennusta, kurssipaikka tai muuta nuorille tarkoitettua aktivointitoimenpidettä tai työllistymistä edistävää toimenpidettä. Mikäli nuorella ei ole näitä kontakteja työ- ja elinkeinotoimistoon tai sosiaalitoimeen, hän jää näiden palveluiden ulkopuolelle. Palveluiden ulkopuolelle jääminen taas edesauttaa syrjäytymistä ja tarkoittaa usein myös elämistä köyhyydessä. Nämä palveluiden ulkopuolelle jäävät nuoret ovat heidän parissaan työskentelevien työntekijöiden haasteena tulevaisuudessa, ja varsinkin se miten heidät saadaan tavoitettua ja ohjattua palvelujen piiriin. Tämän kaltainen työ on etsivän sosiaali- ja nuorisotyön piiriin kuuluvaa työtä, jota Salossa ei kuitenkaan toteuteta. Suunnitteilla on kuitenkin perustaa etsivän nuorisotyöntekijän virka.

Salossa nuorten syrjäytymisriski on kasvanut oleellisesti vuoden 2008 jälkeen, jolloin talouden taantuman vaikutukset näkyivät Suomessa ja myös Salossa. Nokian matkapuhelintehdas on työllistänyt suuren määrän nuoria sekä vakituisiin että määräaikaisiin työsuhteisiin. Lisäksi Nokia on työllistänyt monia kesätyöntekijöitä. Nuorten työttömyys on lisääntynyt Salossa vuoden aikana yli puolella verrattuna vuoden 2008 ja 2009 kesiä. Siljanderin mukaan talouselämän kriisit aiheuttavat syrjäytymistä ja tämä on nähtävissä Salon sosiaalikeskuksen nuorissa asiakkaissa. Useilla nuorilla on entistä enemmän mielenterveys- ja päihdeongelmia, jotka syventävät nuorten syrjäytymistä. Nuorten syrjäytymisongelmaan pitäisi puuttua hyvissä ajoin, jotta he eivät syrjäytyisi pysyvästi. Salon sosiaalikeskuksessa jo edellisen laman aikana 90-luvulla työskennellyt sosiaalityöntekijä Helvi Forsström (henkilökohtainen tiedonanto 4.5.2010) on kertonut, että 90-luvun laman aikana työttömiksi valmistuneista nuorista osa on

vielä sosiaalitoimen asiakkaana. Heillä useimmilla on vakava päihdeongelma ja he ovat syrjäytyneet työmarkkinoilta. Näiden ihmisten kanssa tulisi tehdä paljon töitä, jotta heidän syrjäytymisensä saataisiin päättymään. (Forsström Helvi, henkilökohtainen tiedonanto 4.5.2010.)

Monissa yhteyksissä on todettu, että mitä nopeammin syrjäytymisuhka ja sosiaaliset ongelmat tunnistetaan ja mitä nopeammin uhan alla olevan nuoren kanssa päästään työskentelemään sitä parempia ovat tulokset. Mikäli työskentelyn aloittaminen viivästyy, saattaa nuori olla syrjäytymässä jo monella eri elämän alueella. Syrjäytymisvaara on olemassa, nuoren ongelmien liittyessä köyhyyteen, työttömyyteen, koulutuksen puutteeseen, vähemmistöön kuulumiseen, vaikutusmahdollisuuksien puutteeseen tai epäonnistumisiin koulussa, perheessä, työelämässä ja sosiaalisissa suhteissa. Edellä mainitut seikat ovat kaikki Siljanderin mainitsemia syrjäytymisen näkökulmia, joihin nuorten kanssa työskentelevien tahojen tulisi kiinnittää huomioita. On selvää, että ongelmien kasaantuessa, niiden ratkaiseminen on myös vaikeampaa. Nuorelta vaaditaan enemmän voimia, kykyä ja motivaatiota hänen joutuessaan ratkaisemaan monia syrjäytymiseen liittyviä ongelmia. Jos nuorelle kerrottaisiin jo varhaisessa vaiheessa Suomen sosiaaliturvasta ja palvelujärjestelmästä sekä tarjolla olevista sosiaalipalveluista, hän osaisi hakea apua ongelmiinsa, jo ennen kuin ne pääsevät kasaantumaan.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen pohtinut, miten nuorten tietoa Suomen palvelujärjestelmästä voisi vielä entistä enemmän lisätä. Mietin, voisivatko oppilaitosten kuraattorit tavata henkilökohtaisesti jokaisen valmistuvan opiskelijan, ja käydä yhdessä läpi hänen tilannettaan, jotta hän olisi valmiimpi siirtymään koulumaailmasta työelämään. Vähemmän resursseja vaatisi, jos ryhmänohjaajat Infopakettiluennon jälkeen kysyisivät opiskelijoilta heidän valmistumisen jälkeisestä työtilanteestaan. Jos opiskelijalla ei ole työpaikkaa, hänet voisi ohjata kuraattorin tapaamiseen, jonka kanssa opiskelija miettisi valmistumisen jälkeistä tilannettaan. Näiden ehdotuksien toteuttaminen vaatii oppilaitoksilta lisää resursseja, tai ainakin työtavan muutosta, mutta olisivat mielestäni pohtimisen arvoisia asioita.

Pohdin, myös sitä missä muodossa tiedot tulisi nuorille esittää, jotta heidän olisi helpompi sisäistää ja ymmärtää saamansa informaatio. Onko Infopaketti oikea tapa, vai olisiko jollain muulla tavalla parempi vaikutus. Mervi Leino sanoi Infopaketin valmistuttua: ”Hyvä, yritetään nyt tätä keinoa.” Tästä kommentista tein johtopäätöksen, että nuoria on informoitu, mutta informaatio ei vain tavoita kaikkia. Ja niin on varmasti Infopaketinkin osalta. Infopaketin esittämisen ja infolehden jakamisen ajankohta myös mietityttää. Salon seudun ammattiopisto tulee esittämään Infopaketin osana suurempaa kokonaisuutta, jolloin oppilaitoksessa käsitellään valmistumiseen ja työelämään siirtymiseen liittyviä asioita. Ajankohdaksi oppilaitos on suunnitellut kolmannen vuoden viimeistä lukuvuotta, alustavasti helmikuun loppupuolella. Olisiko sittenkin ollut parempi, jos Infopaketti olisi esitetty ja jaettu vasta toukokuussa, juuri ennen koulun päättymistä? Vai voisiko Infopaketin esittää soveltuvilta osin vielä toistamiseen toukokuussa, juuri ennen valmistumista? Nämä ovat kysymyksiä, joita oppilaitoksessa tulisi pohtia.

Infopakettia olisi ollut hyvä päästä testaamaan jo keväällä 2010 pilottiluokalla, jolloin sen tehoa, vaikutusta, hyödyllisyyttä ja käytettävyyttä olisi voinut tutkia jo tämän opinnäytetyön puitteissa. Nyt ne jäävät arvailujen varaan. Edellä mainittujen seikkojen arviointi voisi olla tulevaisuudessa jonkin toisen opinnäytetyön aiheena. Arvioinnin voisi toteuttaa vertailemalla kahta oppilaitosta, jossa toisessa olisi käytössä Infopaketti ja toisessa ei. Vertailututkimuksen tuloksista kävisi ilmi onko Infopaketti vastannut sille asettamaani tavoitetta.

Ammattiopiston huoleksi jää Infopaketin jalkauttaminen käytäntöön. Ryhmänohjaajien vakuuttaminen Infopaketin hyödyllisyydestä ja sen tärkeyden ymmärtämisessä on tärkeässä osassa, kun mietitään sille asetettuja tavoitteita ja sen vaikutusta. Mielestäni Infopaketin jalkauttamiseen käytännön työvälineeksi on kiinnitettävä huomioita ja ryhmänohjaajat tulisi perehdyttää Infopaketin asioihin tarpeen mukaisesti, jotta Infopaketille asetetut tavoitteet tulisi saavutetuksi. Mikäli ryhmänohjaajat suhtautuvat Infopakettiin kielteisesti, eivätkä paneudu sen asioihin riittävän hyvin, saattaa Infopaketin vaikutus jäädä varsin mitättömäksi. Ryhmänohjaajien keskuudessa saattaa esiintyä muutosvastarintaa, joka on usein esteenä tai hidasteena uuden asian tai työ- ja toimintatavan käyttöönotossa. Perehdyttämisellä on tähänkin asiaan suuri merkitys. Tarpeellisen ja

asian mukaisen perehdyttämisen myötä, ennakkoluulot myös karisevat. Perehdytyksen yhteydessä ryhmänohjaajille voisi olla hyvä kertoa tilastotietoa Salolaisten nuorten työttömyydestä ja mistä heidän toimeentulonsa työttömyyden aikana koostuu, jos he osaavat hakea heille kuuluvat etuudet. Tämä tieto saattaisi havahduttaa heidät huomaamaan Infopaketissa olevien tietojen tärkeyden nuorille.

Infopaketin kehittäminen ja sen tietojen päivittäminen ovat ammattiopiston ja sen oppilashuoltotyöryhmän vastuulla tulevaisuudessa. Miten he sen tekevät, vaikuttaa myös sen vaikuttavuuteen. Miten he toteuttavat ja luovat Infopaketista käytännön, näkevätkö he sen yhtä tärkeänä kuin minä ja kehittävät siitä itselleen sopivan työkalun ja yrittävät omalta osaltaan vaikuttaa seudun nuorten hyvinvointiin. Vai unohtuuko Infopaketti muiden käyttämättömien mahdollisuuksien joukkoon. Kaikki tämä jää nähtäväksi, mutta Mervi Leinon sanoin kokeillaan nyt tätäkin keinoa.

LÄHTEET

- Forsström, Helvi 2010. Sosiaalityöntekijä. Salon sosiaalikeskus. Salo. Henkilökohtainen tiedonantao 4.5.2010.
- Lehtonen, Heleena 2008. Sytykkeitä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto , opettajankoulutuslaitos.
- Mast-hanke 2010. Siirtyminen perusopetuksesta toiselle asteelle. Turku: Turun ammatti-instituutti, Mast-hanke.
- Mastohjaus i.a. Mast-hankkeen internetsivusto. Viitattu 18.4.2010. <http://www.mastohjaus.fi/index.html>
- Nuortenturku i.a. Nuortenturku verkkopalvelun internetsivusto. Viitattu 18.4.2010. <http://www.turku.fi/public/default.aspx?nodeid=4075>
- Nurmi, Jari-Erik, Ahonen Timo, Lyytinen Heikki, Lyytinen Paula, Pulkkinen Lea ja Ruoppila Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: Wsoy.
- Pulkkinen, Seija 2010. Työvoimaneuvoja. TE -toimisto Kuopio. Haastattelu Diaconia-ammattikorkeakoulussa Järvenpäässä 14.12.2010.
- Rannikko, Merri 2011. Nuotti-hankkeen projektiohjaaja Merri Rannikko. Haastattelu Salon sosiaalikeskuksessa Salossa 17.1.2011.
- Salon kaupunki i.a. Salon kaupungin tilastotietoja vuodelta 2010. Viitattu 28.9.2010. <http://www.salo.fi/attachements/2010-09-08T14-47-2389.pdf>
- Salon seudun aikuisopisto 2010. Nuotti- Nuorten työllistymistä tukevien palvelujen kehittämishanke. Viitattu 15.1.2011. <http://www.sskky.fi/aikuisopisto/projektit/nuottinuortentyollistymistatukevienpalvelujenkehittamishanke/>
- Salon seudun koulutuskuntayhtymä i.a. Salon ammattiopiston esittely. Viitattu 28.9.2010. <http://www.sskky.fi/ssao/hakijalle/esittely/>

- Seppänen-Järvelä, Riitta 2004. Prosessiarviointi kehittämissuorituksissa. Opas käytäntöihin. Stakesin FinSoc-ryhmän arviointiraportteja 4/2004. Helsinki: Satkes.
- Siljander, Pauli & Ulvinen Veli-Matti 1996. Syrjäytymisestä selviytymiseen - vaikeuksien kautta elämänhallintaan. Oulu: Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita.
- Sosiaali- ja terveysministeriö i.a. Sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteiset palvelut. Viitattu 22.7.2010.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/lakispalvelut.pdf>
- Sosiaalihuoltolaki 1982. Viitattu 22.7.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>
- Taskinen, Sirpa 2001. Huono ennuste. Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen. Helsinki: Stakes.
- Turun kaupunki i.a. Koho toiminta, Perhe- ja sosiaalipalvelut, Turun kaupungin internetsivusto. Viitattu 20.4.2010.
<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=9502&culture=fi-FI&contentlan=1>
- Työ- ja elinkeinoministeriö i.a. Työministeriön julkaisut. Viitattu 18.12.2010.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_esitteet/tme3009s_tyoharjoittelu.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö i.a. Työministeriön julkaisut. Viitattu 18.12.2010.
http://www.mol.fi/mol/fi/03_koulutus_ura/02_ammatinvalinta_urasuunnittelu/04_tutkimukset_ja_selvitykset/index.jsp
- Työ- ja elinkeinoministeriö i.a. Työministeriön julkaisut. Viitattu 30.12.2010.
http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/06_2rekrytoinnin_tuki/02_palkkatuki/index.jsp

Työ- ja elinkeinoministeriö i.a. Työttömyystilastoja maa- ja seutukunnittain keskimäärin vuonna 2008 ja 2009. Viitattu 6.3.2010.

<http://www.tem.fi/index.phtml?s=2619>

Valtiontalouden tarkastusvirasto i.a. Valtiontalouden tarkastusviraston internet-sivusto. Viitattu 18.4.2010.

http://www.vtv.fi/ajankohtaista/tiedotearkisto/2007/nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_on_hajanaista_ja_kirjavaa.html

Vimma i.a. Nuorten taide- ja toimintatalo Vimman internetsivusto. Viitattu 20.4.2010. <http://www.vimma.info/index.php?1>

Ylänen, Tiina 1997. Koulu ja syrjäytyminen – Kuraattorien näkemyksiä. Tampereen yliopisto, Nuorisotyöntutkielma. Viitattu 23.4.2010.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Koulu_ja_syrjytyminen.pdf

LIITTEET

LIITE 1: Arviointikysymykset opiskelijoille

Kysymykset opiskelijoille

Syntymävuosi _____ Mies _____ Nainen _____

Sähköpostiosoite _____

Puhelinnumero _____

Ympyröi sinulle sopivin vaihtoehto.

1. Onko Infopaketissa sinulle hyödyllistä tietoa?

Kyllä Jonkin verran Ei En osaa sanoa

Mistä tiedoista uskot hyötyväsi?

2. Onko sinulla ennestään tietoa Infopaketissa esille tulevista asioista?

Kyllä Jonkin verran Ei En osaa sanoa

Mistä asioista tiesit ennestään?

3. Uskotko Infopaketin auttavan sinua valmistumisen jälkeen eteen tulevista asioista?

Kyllä Jonkin verran Ei En osaa sanoa

Mihin asioihin uskot saavasi apua Infopaketista?

4. **Miten ja missä muodossa toivoisit, että sinulle kerrottaisiin Infopaketissa esille tulevista asioista.**

5. **Missä vaiheessa opintoja Infopaketti tulisi esittää, jotta hyötyisit siitä eniten?**

6. **Uskotko tarvitsevasi infolehteä valmistumisen jälkeen?**

Kyllä Jonkin verran Ei En osaa sanoa

7. **Voit kirjoittaa tähän mielipiteesi kaikista Infopaketista mieleen tulevista asioista, esimerkiksi: Mitä kehitettävää Infopaketissa mielestäsi on? Mitä toivoisit lisää vai poistaisitko siitä jotain? Onko jotakin asioita mitä tulisi Infopaketissa olla, ja jotka siitä puuttuvat?**

LIITE 2: Arviointikysymykset ryhmänohjaajille

Kysymykset ryhmänohjaajalle

1. Onko PowerPoint- esitys riittävän selkeä ja onko siinä olevat asiat selkeästi jäsennelty?
2. Vastaako Infopaketti mielestäsi sille asetettua tavoitetta, eli lisäämään nuorten tietoisuutta oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan siirtymisessä koulusta työelämään?
3. Pidätkö Infopakettia tarpeellisena ja uskotko sen vaikuttavuuteen?
4. Mikä on oma mielipiteesi Infopaketista, esimerkiksi sen käytettävyydestä?
5. Miten itse kertoisit Infopaketissa olevista asioista opiskelijoille?
6. Mitä kehitettävää Infopaketissa mielestäsi on?